

VITTEPRAETJE

Het kwartaalblad van
Oudheidkundige Vereniging

Herderewich

Anno 2012

ISSN 1386-1481

16e jaargang, nr

2

VITTEPRAETJE 2012, nummer 2

Kwartaalblad van de Oudheidkundige Vereniging HERDEREWICH

Postbus 210.....3840 AE Harderwijk

E-mail: redactie@herderewich.nl Internet: www.herderewich.nl

Banknummer ING P3036192

Met in dit nummer :

(Concept) Verslag Algemene Ledenvergadering	2
Excursie naar De Essenburgh	8
Visserijberichten (7)	9
Bericht van 't Erf van Ermel	12
Hanzestad Harderwijk (4)	14
De Hortus of 'what is in a name '	21
Een cadeau aan het Koloniaal Werfdepot	23
Zomerweg 3 in Hierden	28
Harderwikers en/of Hierders (49)	30
Theologie in Harderwijk	41

Voorafgaande aan de A.L.V. houdt de heer Martin Schabink, projectleider bij het Archeologisch Adviescentrum Raap een lezing over recente archeologische opgravingen in Harderwijk. Hij belicht kort de opgravingen buiten de Bruggepoort, aan de Bruggestraat/Vijhestraat en de Academiestraat. Hij staat uitvoeriger stil bij de archeologische begeleiding bij de plaatsing van 23 afvalcontainers, verspreid door de hele binnenstad. Het ging hierbij om putjes van een 2 x 2 meter (kleine kijkgaatjes). Het doel was vooral de pleistocene ondergrond van Harderwijk aan te geven. Hij belicht alle putjes en laat zien wat daarin zoal gevonden is. Zo zijn in de putjes aan de Havendam de resten gevonden van een kasteel tussen de Keizerstraat en de stadsmuur. Op het Kerkplein zijn nog veel graven en menselijke resten gevonden. De oudste vondsten dateren van de 12^e eeuw. Uit het onderzoek is duidelijk gebleken, dat de oude stad noordelijk van de Grote Poortstraat/Hoogstraat was gelegen. Dit gedeelte lag hoger (op een dekzandrug) terwijl het zuidelijker gelegen nieuwe gedeelte lager lag (in het beekdal van de Sypel). De Sypel liep door de binnenstad, was gedeeltelijk overkluisd en mondde uit in de Zuiderzee.

1. Opening

Deze vergadering wordt bijgewoond door een 25-tal leden. Bericht van verhindering is binnengekomen van Mary van Lier en Barend Schipper. De voorzitter opent de vergadering. Het wordt een bijzondere avond; hij is er van overtuigd dat een ieder deze vergadering met een glimlach op het gezicht zal verlaten. Het bestuur heeft veel zin in het jubileumjaar 2012. Ook in 2011 is er veel gebeurd, zoals in het laatste Vittepraetje was te lezen. Dat lezend is hij trots op de vereniging en de vrijwilligers die de vereniging dragen.

2. Notulen 2011 (te downloaden via www.herderewich.nl)

De secretaris stelt twee wijzigingen voor. Onder “Financieel jaarverslag en verslag kascommissie” wordt gesproken over “de boeken over 2011”. Dat jaartal moet 2010 zijn. In de derde zin van onderen is het woordje “worden” weggefallen en het woord “bovenstaand” niet vervoegd. Deze zin luidt na correctie als volgt: “Helaas hebben we moeten concluderen dat er niet samengewerkt kan worden met bovenstaande partijen op basis van een man een man, een woord een woord”. Met inachtneming van deze wijzigingen worden deze notulen vastgesteld met dank aan de opstellers.

3. Financieel verslag 2011

De penningmeester geeft een uitgebreide toelichting op dit verslag. De contributie-inkomsten zijn hoger dan geraamd. Dit komt door een toename van het aantal leden. Helaas is het ook zo, dat meerdere leden hun bijdrage nog niet hebben betaald. Het is niet altijd even makkelijk deze gelden alsnog tijdig te innen. Ook de advertentie-inkomsten zijn hoger. Zonder van het Vittepraetje een advertentieblad te maken is het toch mogelijk gebleken wat meer advertenties te plaatsen.

De inkomstenpost van € 4.000,- is een eenmalige bijdrage van de V.V.V. voor het verlichten van een infozuil op de Boulevard. De stroom hiervoor loopt via de meter van de Vischpoort en komt dus voor rekening van Herderewich. De website van de vereniging is op orde maar kost ook het nodige. Het uitbrengen van het Vittepraetje is iets goedkoper uitgevallen. De komende jaren zullen kosten kunnen worden bespaard omdat een andere drukker is gevonden. De energiekosten voor de Vischpoort zijn extreem hoog; in overleg met de gemeente is de meter in 2012 vernieuwd en zijn de kieren rond de ramen gedicht. De heer Hans Geerlings vraagt zich af of de kosten van de Vischpoort opwegen tegen het incidentele gebruik van dit gebouw door Herderewich en het Stadsgilde. Het zou een goede zaak zijn als de gemeente als eigenaresse met een hogere bijdrage over de brug zou komen.

De penningmeester wijst erop, dat de kosten van de huur wegvallen tegen de hiervoor bedoelde gemeentelijke subsidie van € 1.500,-. De hoge energiekosten blijven een heikel punt. Binnenkort gaat het bestuur met de gemeente hierover om de tafel. De afspraak daarvoor is gemaakt.

De kascommissie bestaat uit de heer P. Dijkstra en mevrouw C. Deitmers. De heer Dijkstra brengt verslag uit. Alles ziet er goed uit en er zijn geen onrechtmatigheden geconstateerd. Hij stelt de vergadering voor het bestuur te dechargeren. De vergadering gaat hiermee bij acclamatie akkoord. De heer Dijkstra is aftredend. Hiervoor in de plaats komt de heer A.W. Sorber, Churchillaan 63 .

4. Begroting 2012

De penningmeester licht deze begroting toe. Het bedrag voor lezingen is verhoogd omdat hierbij onder meer ook een excursiegedeelte is inbegrepen. De lezing op De Essenburgh zal ook bestaan uit een rondleiding. Aan het einde van het jaar is er een lezing op het terrein van het Dolfinarium, samen met de oudheidkundige vereniging van Ermelo. Een vraag uit de zaal of het gesprek over het boekendebacle "Eibert den Herder" nog iets heeft opgeleverd wordt beantwoord door de voorzitter. Hij zegt dat er onlangs een gesprek is geweest. Dit heeft helaas niet tot veel resultaat geleid. De andere partij houdt het op een verschil in interpretatie. Het is een leer voor de volgende keer. Een vraag uit de zaal of er ook geld moet

worden gereserveerd voor het jubileum wordt doorverwezen naar agendapunt 5. De begroting wordt goedgekeurd .

5. Activiteiten Jubileumjaar 2012

De voorzitter gaat uitvoerig in op dit onderwerp. Wij willen er gezamenlijk voor zorgen dat dit HET jaar wordt voor de vereniging. Er zijn/worden vijf interessante lezingen georganiseerd. Herderewich zal bij veel activiteiten in de gemeente acte de présence geven. Op het Oogstfeest in Ermelo en de Visserijdag in Harderwijk zal gezamenlijk met de oudheidkundige vereniging van Ermelo worden opgetreden. Ook zal de vereniging dit jaar weer een boek uitbrengen, met de titel "Indische Nederlanders in Harderwijk", voor leden van de vereniging beschikbaar voor het gereduceerde tarief van € 10,-. Voor zowel dit boek als voor de excursie bij kasteel De Essenburgh kan men zich opgeven bij de secretaris. De kosten van deze excursie bedragen € 7,50 per persoon. Er is plaats voor 40 personen. Ook dit jaar zal de vereniging weer Open Monumentendag organiseren en aan het einde van het jaar een vrijwilligersavond houden. Herderewich zal dit jaar loten gaan verkopen om

de kosten van het jubileumjaar te kunnen opvangen. De loten kosten slechts € 1,- per stuk. De prijzen zijn de moeite waard: o.a. 5x een ballonvaart en 1x een bottervaart. Met uw hulp verkopen wij de 3.500 loten met gemak. De loterij start nu en zal op 20 september eindigen; notaris Wemes zorgt voor de trekking. Bij het volgende Vittepraetje zullen de leden een cadeautje van de vereniging ontvangen in de vorm van een DVD. Aan het einde van deze avond zal deze DVD – met prachtige beelden van Harderwijk en Hierden – worden vertoond. Ten slotte zet de voorzitter Niek de Jong in het zonnetje. De vereniging kent hele bijzondere mensen, maar Niek springt er iets meer uit dan de rest: ruim 28 jaar lid, vraagbaak, deskundig en actief tot op de dag van vandaag. Hij heeft vele taken in de vereniging op zich genomen en zit tot heden in de gemeentelijke straatnamencommissie. Ook zijn rol als schrijver kan hier worden genoemd: hij levert artikelen aan voor het Vittepraetje en heeft diverse boeken uitgegeven. Niek is zoals iedereen weet een bijzonder mens binnen de vereniging; het is best bijzonder dat een onderwijzer, geboren in Enkhuizen, zijn liefde gevonden heeft in de stad Harderwijk en nu als allereerste persoon in

de geschiedenis van “Herderewich” door het bestuur unaniem benoemd is tot erelid van de vereniging. Onder applaus van de aanwezigen speldt de voorzitter Niek de Jong de bij dit erelidmaatschap behorende gouden draagspeld op en overhandigt zijn vrouw een boeket bloemen. Niek is aangenaam verpast door deze hulding en bedankt het bestuur hartelijk voor de toekenning van dit erelidmaatschap. Hij hoopt dat de financiën van de vereniging voldoende zijn om deze zeer fraaie en dure speld te kunnen bekostigen.

6. Bestuurssamenstelling

Henk van Till en Jan Mons hebben aangegeven dat zij zich kandidaat stellen voor het bestuur, Henk als algemeen bestuurslid en Jan als secretaris. Inmiddels hebben beide heren bewezen van grote waarde te zijn voor de vereniging. De vergadering gaat bij acclamatie akkoord met het voorstel van de voorzitter deze twee heren definitief te laten toetreden tot het bestuur. De samenstelling van het bestuur is dan nu als volgt: Wietse Goedhart (voorzitter), Jan Mons (secretaris), Barend Kappers (penningmeester), Theo Bakker (PR), Marlies van der Heijden (lid), Theo van der Heijden (lid), Jeroen de Jong (lid) en Henk van Till (lid).

7. Rondvraag/ wat verder ter tafel komt

Karel Uittien uit zijn onvrede over de manier waarop de ramen van de Vischpoort van tochtlatten zijn voorzien. De manier van aanbrengen is een timmerman onwaardig. Men had beter de hiervoor speciaal in de handel zijnde tochtstrips kunnen gebruiken. Dat was een stuk netter geweest. De voorzitter is het helemaal met hem eens. Vooral boven is de manier van aanbrengen erg ontsierend. Hierover is al contact met Aart Bronckhorst van de gemeente. Het laat wel zien op welke manier de gemeente met haar monumenten omgaat. Niek de Jong vraagt aandacht voor de kwaliteit van het Vittepraetje. Leuk dat het voor minder kan maar de lay-out en de kwaliteit moeten wel waarborgd zijn. De penningmeester en voorzitter antwoorden, dat de bestaande lay-out zo veel als mogelijk is overgenomen. Er wordt momenteel wat geëxperimenteerd met de uitvoering. Het is beslist niet de bedoeling de kwaliteit te verminderen. Het streven is te komen tot een uitgave die vergelijkbaar is met het periodiek, dat de wijkvereniging Drielanden uitgeeft. Niek de Jong vraagt hoe Herderewich staat tegenover het binnenkort te vormen Platform Historisch Harderwijk. Hij heeft ergens gelezen, dat men hiervoor een rechtspersoon wil oprichten.

Hieraan zijn kosten verbonden. Volgens hem is voorzichtigheid geboden.

De voorzitter antwoordt, dat Herderewich zich nog op geen enkele manier heeft gebonden. De wethouder heeft vorig jaar contact gezocht met Herderewich en meegedeeld dat de gemeente een coördinator zal aanwijzen die een bezuinigingsproces op het gebied van cultuur zal begeleiden. Zeer binnenkort is de startvergadering hiervoor. Herderewich wacht de initiatieven van de gemeente af. Dat een aantal spelers in het culturele veld –kennelijk beducht voor vergaande bezuinigingen– zelf al aan het werk is gegaan betreft een eigen verantwoordelijkheid .

8. Sluiting & filmpresentatie

Na de vertoning van de door Audiovisual Productions Karel Maaswinkel gemaakte DVD voor het 40-jarig jubileum van Herderewich sluit de voorzitter de vergadering, bedankt iedereen voor zijn komst en wenst een ieder wel thuis toe.

Harderwijk, 19 april 2012

Jan Mons, secretaris

MULTITOON

VERRASSEND ONGEWOON!

Kringloopartikelen
voor een
betaalbare prijs

inboedelservice:
bezemschoon
opleveren van woning
of kantoor

MULTITOON: DE
WINKEL VOOR
KWALITATIEVE EN
BETROUWBARE
GOEDEREN!

oppimpen van
meubels naar uw
wensen en ideeën

ophalen en
bezorgen van
goederen

Multitoon winkel
Gelreweg 7
3843 AN Harderwijk
0341-274480

Multitoon werkplaats
Gelreweg 4B (ingang
Graaf Ottolaan)
3843 AN Harderwijk
0341-274480

Excursie naar Kasteel De Essenburgh Hierden

Woensdag 20 juni 2012 organiseert Herderewich voor haar leden een excursie naar Kasteel De Essenburgh te Hierden. U zult met eigen vervoer naar het kasteel moeten komen, waar u om 19.00 uur wordt ontvangen met koffie of thee en appelgebak. De heer Toon van de Ven zal in vogelvlucht iets vertellen over de geschiedenis van De Essenburgh. Na de pauze zal een rondleiding worden gegeven die tegen 21.30 uur is afgelopen. De excursie is uitsluitend bedoeld voor leden van Herderewich. De kosten van de excursie bedragen € 7,50 per persoon. Dit is inclusief koffie/thee, appelgebak en een drankje in de pauze. U kunt zich opgeven bij onze secretaris door een email (secretaris@herderewich.nl) of een briefje te sturen (postbus 210 3840 AE Harderwijk) met daarin vermeld uw naam, adres en telefoonnummer. Na bevestiging van uw inschrijving door de secretaris dient u de € 7,50 over te maken naar rekeningnummer 303 61 92 van Herderewich onder vermelding van Excursie De Essenburgh. Hierbij treft u het tijdschema van deze avond aan.

19.00	Ontvangst in zaal Bekenburg met koffie/thee, appelgebak
19.30	Geschiedenis van De Essenburgh in vogelvlucht door de heer Toon van de Ven
20.15	Pauze met een drankje naar keuze
20.45	Rondleiding in twee groepen van twintig personen
21.30	Afsluiting

Een product van de voormalige werkgroep "Visserij" die bestond uit wijlen de heren Geerling Petersen, Henk Schiffmacher, Rinus Herzog en Jan Brands. Zij verzamelden alle visserijberichten uit de kranten van 1846 tot 1969.

Anno 1873

11 februari 1873

De invallende vorst noodzaakte Zondagmorgen onze vissersvloot en het beurtschip op Amsterdam onze reede te verlaten en in de haven van Nijkerk een veilige ligplaats te zoeken. Wanneer zal de tijd komen, dat onze schepen hier veilig kunnen blijven liggen en dat een gastvrije haven de bevaarders der Zuiderzee hier een toevluchtoord zal aanbieden ?

17 mei 1873

Woensdagmorgen is een vissersschuit te Elburg thuis behorende, door een windhoos op de reede alhier omgeslagen. De visser en zijn knecht zijn gered, doch een ongelukkig knaapje heeft in de golven de dood gevonden.

Burgerlijke stand : overleden Arend Buddingh, 15 jaar, wonende te Elburg.

9 augustus 1873

Advertentie:

Te koop: Een visschuit,

een bons, met toebehoren.
Te bevragen bij J. Sipkes.

30 augustus 1873

Nieuwe ansjovis:

per anker fl. 26,50

per half anker fl. 13,75

per kwart anker fl. 7,25

per 100 stuks fl. 0,85

Garnalen per pot f. 1,20

en hoger

W.L.Fijnvandraat,
Bruggestraat

6 september 1873

Raadsverslag punt 1.

Mededeling van de voorzitter, dat het plan van havenverbetering zeer breedvoerig is besproken geworden in een vergadering van het bestuur der alhier gevestigde afdeling der *s c h i p p e r s v e r e e n i g i n g* "Schuttevaer", in bijzijn van de heer provinciaal ingenieur Reuvens. Deze conferentie heeft ten gevolge gehad, dat er wijziging is gebracht in het door de heer Reuvens reeds vroeger opgemaakt plan tot havenverbetering, te weten : dat het houten voetpad over de westelijke leidam, waarvan de kosten begroot zijn op ruim F. 30.000 vervallen is, als zijnde zulk een voetpad onnodig geoordeeld door de zeevaartkundige G.H. Visser, W. Petersen en Kees Foppen;

ten tweede, dat er een nieuwe havenkom, waarin 60 schepen van 62 Amsterdamsche voeten lengte en 15 voet breedte met inbegrip van het zwaard zullen kunnen liggen, zal gegraven worden tegenover de molen in de groentjes, alwaar een terrein beschikbaar zal worden gesteld voor een scheepshelling. Deze wijzigingen in het vroeger plan zullen nadere opmetingen en becijferingen tengevolge hebben.

13 september 1873

Bij de plannen tot droogmaking van een gedeelte der Zuiderzee, stuit men bij de regering steeds op het belang van een 700-tal vissersgezinnen, uitmakend een zielental van 2500 personen, die door de droogmaking brodeloos zouden worden.

4 oktober 1873

Het Hoofdbestuur der schippersvereeniging Schuttevaer, gevestigd te Zwolle, heeft een uitvoerig gemotiveerd adres aan de Minister van Binnenlandse Zaken gericht, strekkende om er op aan te dringen, dat door het verlenen van een rijks-subsidie de spoedige aanleg ener voldoende vluchthaven te Harderwijk worde bevorderd.

18 oktober 1873

Raadsverslag. Mededeling van de voorzitter, dat op dit ogenblik een kleine kom wordt gegraven in het eerste groentje, om te onderzoeken of de grond

stevig genoeg is om zonder damplanken de havenkom aldaar te maken, dan of zulks nodig zal zijn of vanwege het vele welwater of vanwege het loopzand.

29 november 1873

Raadsverslag punt 7.

Mededeling, dat B. en W. onlangs de havenmeester G. Petersen op het daartoe door hem te kennen gegeven verlangen, eervol ontslag hebben verleend uit zijn betrekking en als zodanig op een bezoldiging van f. 75.- 's jaars voorlopig hebben aangesteld J. Olofsen, kustlichtwachter, alhier.

Anno 1874

4 april 1874

Kampen, 27 maart 1874

Hedenochtend is schipper F.Flieger met zijn met zout geladen praamschuit, naar Blokzijl bestemd op het Roggebot in de Zuiderzee gestrand. De schipper, zijn vrouw, drie kinderen en een knecht verkeerden in levensgevaar, daar het water met kracht binnendrong. De heren W.F. Lemans, ingenieur, en J.L.Weijs, opzichter van den Waterstaat, ontdekten de schipbreukelingen en begaven zich met de bakenmeester W.van Wilsum aan boord van het gestrande vaartuig. Daar slaagde men er in door verenigde krachten het schip vlot te krijgen en onder aanhoudend

pompen, voor de wal te brengen. De schade aan het vaartuig wordt op f.1000.- geschat. Ook de lading heeft geleden.

18 juli 1874

Verlag van de Provinciale Staten van Gelderland, hoofdstuk Zeeweringen en duinen. Last van hoog water voor land en kuststrook te Harderwijk. Behoeft aan havenverbetering.

22 augustus 1874

Urk, 18 augustus 1874.

Een gelukkig zeer zeldzaam voorkomend feit had vrijdagmorgen op dit eiland plaats. Twee palingvissers, die de vorige dag hun viskaar, inhoudende 75 kg paling, goed gesloten hadden verlaten, vonden die bij hun terugkomst geheel ledig. Daar pogingen waren aangewend om het te verbreken en de krammen uitgetrokken waren, is het blijkbaar, hoewel men de dader nog niet op het spoor is, dat hier verregaande baldadigheid of diefstal heeft plaats gehad. In het belang der zaak zelve is het te wensen, dat de dader of de daders spoedig gevonden worden.

Anno 1875

24 juli 1875

De visserij op de Zuiderzee heeft de volgende uitkomsten opgeleverd.

Haring. De voorjaarsvangst is door langdurige Noordoostenwinden, die veel IJsselwater voor de kust brachten, waarvan de haring het niet kan uithouden,

weer ongunstig geweest, terwijl de najaarsvangst, die van het vorige jaar iets heeft overtroffen, zowel in het getal van de gevangen visch, als in haar kwaliteit. De prijzen waren hoog.

Ansjovis. Door de aanhoudende zuidwestelijke winden gedurende de ansjovisvangst is deze zeer begunstigd, zoodat de opbrengst die van het vorige jaar heeft overtroffen. Twaalf span schuiten hebben dan ook aan die visserij deelgenomen, tegen drie span in het voorgaande jaar.

Paling. Door meerdere uitbreiding van de visserij op ansjovis is de palingvisserij veel beneden die van het vorige jaar gebleven. Te Elburg werd de vangst door een ziekte spoedig opgeheven.

Bot. De botvangst was overvloedig en heeft die van het vorige jaar overtroffen. Het zachte weer en de zuidelijke winden deden het water, waarin deze vis gaarne verkeert, voor de kust blijven. De bot was volgens een bericht uit Elburg groot van stuk en de prijs ervan zeer hoog.

Garnalen. De vangst was overvloedig en het vervoer naar Utrecht bleef aanhouden.

Spiering. De vangst was gering en de vis was klein van stuk.

De door 62 schepen te Harderwijk aangevoerde visch bracht F. 110.200.- op. De door 28 schepen te Elburg aangevoerde visch bracht F. 32.333.40 op. Tezamen F. 142.533,40. In 1873 was de opbrengst F. 141.169,50.

Van 't Arf van Armel um mee te proaten in't Vitteproatje

Oudheidkundige Vereniging Ermeloo

Sinds medio vorig jaar voeren de besturen van de Oudheidkundige Vereniging Herdewich en de Oudheidkundige Vereniging Ermeloo van tijd tot tijd overleg met elkaar. Dit overleg heeft tot doel om elkaar beter te leren kennen, bij elkaar in de keuken te kijken, van elkaar te leren en om te bezien of er bij bepaalde activiteiten gezamenlijk kan worden opgetrokken. Uit de gesprekken is in ieder geval duidelijk geworden dat de verenigingen veel overeenkomsten hebben en ook bij een aantal zaken gelijke uitgangspunten nastreven. De besprekingen hebben geenszins tot doel dat er een fusie nagestreefd wordt. Beide verenigingen willen hun eigen identiteit behouden en het is momenteel zeker niet gewenst om hier veranderingen in aan te brengen. Recent hebben de besturen afgesproken met enige regelmaat iets te publiceren van de betreffende zustervereniging in elkaars verenigingsbulletin. Hieraan werk ik graag mee en daarom hieronder wat gegevens van de vereniging in Ermelo. De Oudheidkundige Vereniging Ermeloo is opgericht in 1978 en bestaat dit jaar dus 34 jaar. Destijds werd door tandarts

Van der Graaf het initiatief genomen om enkele mensen bij hem thuis uit te nodigen om met elkaar te spreken over de mogelijkheden om samen bezig te zijn met de geschiedenis van de eigen plaats. Dit heeft ertoe geleid dat na rijp beraad tot oprichting van een vereniging werd overgegaan. In de eerste jaren was de vereniging een bescheiden groep mensen maar na verloop tijd groeide het aantal leden. Het ledental is thans ongeveer 1100 en onze vereniging is hiermee een van de grootste van Ermelo. We hebben een eigen verenigingsblad Van 't Erf van Armel, dat eenmaal per kwartaal verschijnt. In het winterseizoen worden 5 verenigingsavonden gehouden met afwisselende onderwerpen. Als locatie wordt gebruik gemaakt van de Immanuëlkerk. Op de laatste bijeenkomst waren circa 450 bezoekers. In het voorjaar gaan we op excursie naar een locatie, waar we de historie letterlijk kunnen proeven en opsnuiven. Naast deze activiteiten heeft de vereniging een aantal werkgroepen, zoals een dialectwerkgroep, een genealogiewerkgroep, een archeologiewerkgroep en twee redactiegroepen

voor het uitgeven van ons verenigingsbulletin en voor het uitgeven van boekwerken. Van tijd tot tijd staan we met een groep mensen met een stand op evenementen zoals Oogstdagen en de Molendag. We hebben een actief bestuur, bestaande uit 9 leden, die maandelijks met elkaar vergaderen. Sinds 2011 beschikt de vereniging over een eigen verenigingsruimte, de Sociëteit Ermeloo, in de voormalige Professor Kohnstammschool aan de Burgemeester Van Oordtstraat in Ermelo. Voor de introductie van onze vereniging geeft het boven

staande wel voldoende informatie. In een van de volgende nummers van uw Vittepraetje vervolgen we graag de ingeslagen weg en zullen we ingaan op dingen, die de verenigingen samen kunnen doen, op actuele zaken die in onze vereniging aan de orde zijn en op enkele onderdelen van de geschiedenis waar beide plaatsen bij betrokken zijn geweest. Ik spreek de hoop uit, dat er een mooie samenwerking gaat ontstaan, waar de leden plezier aan zullen beleven en mogelijk zelf bij worden betrokken om hieraan een bijdrage te leveren.

Oudheidkundige Vereniging
Ermeloo
Steven van Loo, voorzitter

Steven van Loo (voorzitter), Henk Loedeman, Gert Meewis (wnd.vorzitter), Gert van Loo, Cor Staal (zittend), Dick van Wijngaarden (secretaris), Egbert Vonkeman, Tineke Hazeu (penningmeester), Hans Gerards.

Foto Egbert Kamp

Handel met Denemarken

De betrekkingen tussen Denemarken en de Nederlandse Hanzesteden hebben een erg eenzijdig karakter gedragen. Terwijl de Nederlandse kooplieden sinds de 13^e eeuw een belangrijke handel op Denemarken hebben gedreven, zijn van de Deense kooplieden voor de 11^e en 12^e eeuw, de tijd, waarin zij een vrij belangrijk actief handelsverkeer met West-Europa onderhielden, geen sporen te ontdekken met handel in de Nederlandse Hanzesteden. De oudste betrekkingen van de Nederlanders zijn van de eerste helft van de 13^e eeuw. Waldemar III gaf in 1326 aan de steden Harderwijk, Zutphen, Kampen en Stavoren z.g. privileges; of hij daarmee de vrijheden van zijn voorganger Waldemar II bevestigde is twijfelachtig. Deze gaf aan bovengenoemde steden al in het eerste kwartaal van de 13^e eeuw vrijheden. Echter deze vrijheden, die de Ommelandvaarders in 1251 verwierven, zijn het eerst teken dat er kooplieden uit Nederlandse steden naar Denemarken trokken om handel te drijven.

Over de ontwikkeling van deze handel is vrij weinig bekend. Uit die tijd dateert een klacht van o.a. Harderwijk, dat haar

burgers slecht werden behandeld (1303). Als in 1332 de Zweedse koning het eiland veroverd, verklaart hij de vrijheden nietig. Als in 1340 het oude koningsgeslacht van Denemarken in de persoon van Waldemar IV aantreedt, krijgt men de vrijheden weer terug. Pas als o.a. Harderwijk talrijke privileges in de 14^e eeuw op Schonen krijgt, komen we meer te weten.

Het centrale punt was voor het Nederlandse koopmanschap de zuidpunt van Zweden, in het bijzonder het veld van Skanor. De zeer overvloedige haringvangst in de onmiddellijke omgeving, de uiterst gunstige gelegenheid om met de uit alle streken afkomstige kooplieden handelstransacties af te sluiten, hadden een grote aantrekkingskracht.

Skonor was, wat Falsterbo voor de Duitse steden was. Skonor was in handen van de Nederlanders. Zij hadden daar hun eigen vitte en de voornaamste vittens waren die van Kampen, Harderwijk, Zutphen en Stavoren. Ook andere plaatsen hadden daar vittens: Zierikzee, Amsterdam, Brielle, Dordrecht, Leiden, Haarlem, 's-Hertogenbosch, Maastricht, Elburg en Deventer. Vermeldenswaardig is dat de vittens van Elburg en 's-Hertogenbosch op Falsterbo waren gelegen, waarvan die van Elburg zich gedeeltelijk op Skonor bevond. Dit was omdat Skonor en Falsterbo aan elkaar grensden. De derde plaats op Schonen was Malmo, vroeger Ellenbogen genoemd. Hier was Kampen vertegenwoordigd .

Er vond in de 14^e eeuw geregeld verkeer plaats tussen Skonor en Malmo, dus we kunnen gevoeglijk aannemen dat ook Harderwijker kooplieden daar aangetroffen werden. Ook op de Deense eilanden Amagar en Seeland is vanaf 1340 door Nederlandse kooplieden handel

gedreven, dit gestimuleerd door de Deense koning Waldemar. Harderwijk verwierf ook reeds in 1316 privileges in de Deense steden: Nyborg, Slagelse, Thornberg en Roskild, al waren de betrekkingen niet intensief en is er niets van bewaard gebleven wat erop duiden kan.

Zutphen en Harderwijk krijgen eerst in 1326 uitdrukkelijk het recht op Schonen om in lagere strafzaken uitspraken te doen. Maar uit een schrijven van 1303 blijkt dat zij al in de 13^e eeuw dit recht uitoefenden. In een overzicht van privileges welke golden vóór 1365 blijkt Harderwijk privileges te hebben ontvangen in 1316 en 1326; vanaf 1365 ontvingen ze als gezamenlijke Nederlandse Hanzesteden deze in 1365, 1368, 1370 en 1376.

Er golden ook beperkingen voor de Nederlandse kooplieden op Schonen: Het terrein, waarbinnen de kooplieden zich ophielden en in hoofdzaak werkzaam waren, was de vitte. Hoewel het gebruik om een bepaald terrein aan een vaste groep van kooplieden in gebruik te geven zeer oud geweest zal zijn, is een privilege, waarbij aan een Nederlandse stad een vitte toegekend werd, niet ouder dan de 14^e eeuw. In 1316 kreeg Harderwijk dit privilege samen met Zutphen. De vittens waren als deel van het stedelijk rechtsgebied te beschouwen.

In 1316 wilde Erik Menved aan de steden Harderwijk en Zutphen alleen toezeggen, dat zij naar marktrecht geoordeeld zouden worden en dat zij bij de eedsaflegging de Duitse taal konden gebruiken en niet aan bepaalde, dikwijls onbekende, formaliteiten behoeften te voldoen. Op het reces van de Hanzedag in 1399 is de voogd van de vitte van Harderwijk ook aanwezig. De druk, waarmee een hard landsheerlijk stand- en erfrecht de vreemdelingen elders dikwijls bezwaarde, was in Denemarken en op Schonen vroeg weggenomen. Reeds het Omme-landvaardersprivilegie, vervolgens de "privilegiën" van Kampen (1298), Harderwijk en Zutphen (1316) en Stavoren (1326) hadden de burgers van deze steden het recht toegestaan, in geval van schipbreuk, hun goederen te redden. Tevens bepaalden de privilegiën van 1326 aan dezelfde burgers dat goederen van kooplieden die in Denemarken gestorven waren,

door de erfgenamen gedurende een jaar en een dag op te vragen waren, en in 1365 en 1370 werd tengevolge van dit laatste recht erkend, dat de aangespoelde goederen voor de erfgenamen van omgekomen schepelingen gedurende een jaar en een dag bewaard zouden blijven. In het verkeer en de handel werden hun grote vrijheden gegeven. Sinds 1370 stond hen ook het uitoefenen van een vissersbedrijf vrij, konden alle handels- en handwerksbedrijven door hen beoefend worden, zonder dat hun grote beperkingen waren opgelegd. Echter de handel in het klein bleef, behalve in de lakenhandel op de daarvoor aangewezen markten, verboden en het aantal schenkegelegenheden van bier op hun vitten bleef zeer beperkt. Andere beperkingen, welke zij aanvankelijk opgelegd kregen, zoals het houden van eigen vissersschuiten, lichterboden en wagens, werden op den duur opgeheven. Rechten zoals het werken op feestdagen, het laden in volle zee hadden zij ook. Verder konden misdaden of schulden van land- of stadgenoten nimmer op hen verhaald worden. Verder waren er nog andere verplichtingen: binnen drie dagen de gedane koop te voldoen, de verantwoordelijkheid van de wagenvoerder voor zijn lading, de bepalingen omtrent de Deense munt en de politievoorschriften voor het handelsbedrijf op de kust en op de markten.

Al deze voorschriften hebben gezorgd voor een geregeld verloop van hun handel en deze bevorderd. Niet minder belangrijk was ten slotte de uitvoerige regeling "hunner tollën", speciaal op Schonen. Tollën van allerlei aard werden geheven; van hun "boeden", van schuiten en wagens gebruikt voor het lossen van de schepen, van de visserijschuiten, van de goederen die op de markt gebracht, door hen uitgevoerd of van de ene naar de andere plaats gebracht werden.

Enkele bijzondere bepalingen, waarbij aan de kooplieden uit de Zuiderzeesteden tolvrijheid toegekend werd, waren: voor de uitvoer van goederen, welke op Schonen onverkocht waren, voor de goederen voor eigen consumptie of voor de paarden die gekocht waren om op reis te gebruiken.

Of deze privilegiën na de vrede van Stralsund, waar zij niet vermeld werden, als bijzondere voordelen voor de Zuiderzee-kooplieden na 1340 gehandhaafd zijn, daar dit verdrag alle oudere vrijheden mede erkende, is niet goed meer na te gaan. Terwijl de Oostzee-kooplieden voor de heen- en weer-vaart door de Sont dezelfde tol betalen, betalen de Harderwijker kooplieden na 1316 bij hun vaart naar het westen een

scheepstol van 32 schelling sterlingen, bij hun vaart naar het oosten een lastentol van 2 schelling Schonische penningen voor elke last, voor een schip met haring als lading. Eerst in 1370 bij de Vrede van Stralsund werd alles gelijk getrokken.

Handel met Noorwegen

Ook hier was Harderwijk aanwezig. Dit leiden we af uit het feit dat o.a. Harderwijk in 1285 door de Wendische steden mede opgeroepen werd om tegen Noorwegen samen te werken. Voor het midden van de 14^e eeuw staat in een Kamper regeringsboek een aantekening omtrent kooplieden uit Harderwijk die aan de zuidkust van Noorwegen, bij Marstrand aanwezig waren; dit blijkt overigens het enige spoor te zijn.

Een ander zaak waarbij Harderwijk betrokken was is de volgende: de oorlog tussen Kampen en Noorwegen in 1362 was uitgebroken. Gedurende de Deense oorlog lagen enige schepen van o.a. Harderwijk in de Sont om hun belangen te waarborgen. Dit was Hakon, koning van Noorwegen, een doorn in het oog en hij stelde Kampen daarvoor verantwoordelijk. Echter hoe de oorlog verlopen en afgelopen is weten we niet. In Bergen zijn de Nederlandse kooplieden niet voor het midden van de 14^e eeuw aanwezig; daarna komen ze herhaaldelijk voor, ook uit Harderwijk. Ook in Aslo en Tønberg komen Harderwijker kooplieden voor, getuige het feit dat zij zich in 1321 schuldig maken aan het verbod om te dobbelen.

In de tweede helft werd de handel met Noorwegen belangrijker. De Harderwijkers namen toen deel aan de handel tussen Bergen en Engeland en Vlaanderen met als belangrijke producten: stokvis en boter.

In de 14^e eeuw zijn ook betrekkingen van Harderwijker kooplieden met Ripen aan te nemen. In Helsingør vond de tolheffing door de Sont plaats. Er vestigden zich vele buitenlanders waaronder Schotten en Engelsen, Nederlanders en Duitsers, dit in verband met de overslag van goederen en verdiensten,

die behaald werden doordat de schepen moesten wachten om de tol te betalen en er dus iets te verdienen viel aan deze wachttijden. Ook kwamen er Nederlandse ambachtslieden naar Helsingør, omdat koning Frederik II daar een groot kasteel -de Kronborg- liet bouwen, om indruk te maken op de bemanningen van de schepen die de Sont passeerden. Ook Harderwijkers gingen hier wonen en werken. In de boekhouding van de St. Olaikerk van Helsingør vond ik namelijk het volgende: Hans van Herdewijch, begraven in 1583 aldaar. In 1584 laat Arent Herbertsenn, poorter te Harderwijk in het vorstendom Gelre, zijn volmacht voorlezen: dat hij en zijn broers en zuster, als respectievelijk oom van moederskant en tante aan moederskant, de naaste erfgenamen zijn van het kind van Hans Harderwigk. Aan de kant van de vader zijn geen erfgenamen, behalve een kleine jongen, Johan Suyck, die de zoon is van een tante aan vaderszijde van dit kind. Arent eist de hem toekomende erfenis. Aardig is ook nog te vermelden dat Isack Petersen de Mandenmaker rond 1575 de Hollandse agent in Helsingør was; hij was toen de grootste belastingbetaler van de hele stad. Hij was de grootvader van Isaac Isaaczn, de schilder waarvan er vijf portretten hangen in de oude Raadzaal.

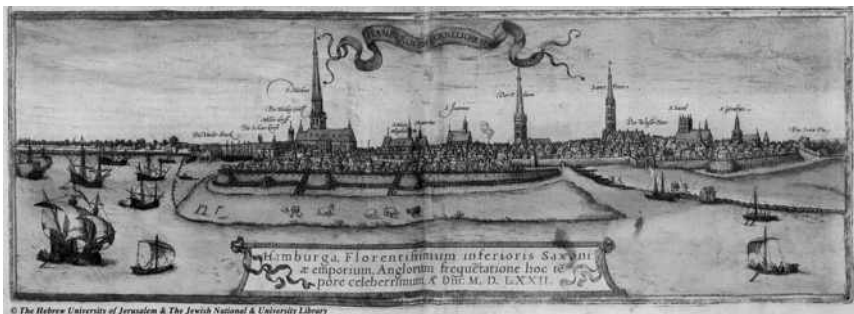
Sleeswijk-Holstein

In dit gebied zijn er in de 14^e eeuw betrekkingen geweest tussen Harderwijk en Ripen. Het is bekend dat deze stad een bode naar Harderwijk heeft gestuurd: “alse van onse borge- ren, of sie yet to Ripen zeghelen mochten”. Ook de handelsweg tussen Hamburg en Lübeck is voor Harderwijk van betekenis geweest. Dit weten we, omdat de graaf van Holstein aan Kampen, Stavoren, Harderwijk en andere Zuiderzeesteden een verklaring uitgaf met betrekking tot deze handelsweg.

Het conflict met Hamburg

Over het jaar 1280 zegt Slichtenhorst: “In dese dagen dreeven die van Harderwyck stercken handel, vaerende door het Vlie, de Noordermond van den Rijn, met hunne schepen naer de Elve en Hamburg”. De handel bloeide daarvoor al, maar geschiedschrijvers maken daarvan voor het eerst melding in het bovengenoemd jaar, dit omdat er moeilijkheden ontstaan waren die toen geregeld werden. Er was namelijk een geschil

ontstaan tussen Hamburg, Rensburg, Stendal en andere plaatsen aan de Elbe met Harderwijker kooplieden over het opkopen van graan in een tijd van schaarste; daardoor was de uitvoer van graan verboden. Harderwijk had ondanks dit verbod toch graan gekocht en vervoerd. Het geschil was geëscaleerd, er was geweld gepleegd, er waren doden gevallen en schepen geroofd. Dit geschil is in 1280 bijgelegd. Op initiatief van de graaf van Holstein en Stormaren en als scheidsrechters de schepenen van Deventer, Kampen en Zwolle werd het geschil beslecht. Harderwijk werd in het ongelijk gesteld en veroordeeld tot een schadevergoeding van 255 mark schellingen à 10 sch. het stuk. Wat er van de ladingen graan nog over was moest teruggegeven worden, zo ook de werktuigen (riemen, takel, enz.). Bij de verzoening beloofde Hamburg dat indien Harderwijk door Stendal over schadevergoeding zou worden aangesproken, dan de eed van de Harderwijkers alleen voldoende zou zijn om hun onschuld te bewijzen.

© The Hebrew University of Jerusalem & The Jewish National & University Library

Dat wilde zeggen dat er geen eedhelpers of medezweerders zouden gevorderd worden die, zoals het gebruikelijk was in de middeleeuwen, de eed moesten staven. Dit geschil bracht toch nog voordeel voor Harderwijk: na het sluiten van vrede met Hamburg nam die stad de burgers van Harderwijk in bescherming. Zij zouden in geval van een aanklacht over en weer op borgtocht vrij blijven; ook werd de korenhandel geregeld met gunstige voorwaarden voor Harderwijk.

Op 1 september 1280 werd een en ander door middel van een oorkonde van de graaf van Holstein en de stad Hamburg bekrachtigd. Ook met de steden Lübeck en Thorn (het centrum van de korenhandel) werden door Harderwijk betrekkingen onderhouden. Dit blijkt uit een volmacht van 8 augustus 1307 van de magistraat van beide steden, verleend aan vier schepen van Harderwijk, om de gestrande schepen van deze beide steden met hun goederen te bergen. (Wordt vervolgd)

U kunt Herderewich nu ook volgen op Facebook, Twitter en Google+. Daarvoor gebruikt u onderstaande links. Wij plaatsen berichten en updates van Herderewich en berichten die te maken hebben met de geschiedenis van Harderwijk en Hierden.

www.herderewich.nl
facebook.com/herderewich
twitter.com/herderewich
gplus.to/herderewich

De kruidentuin naast de Snijkamer, die zo liefdevol wordt onderhouden door de vrijwilligers van tuinvereniging "Groei en Bloei", wordt meestal "De Hortus" genoemd. Vaak, maar ten onrechte, ook wel Hortus Botanicus. Ook wordt wel Hortushof en Hortus Academicus gebruikt. Dat laatste is natuurlijk wel juist maar net niet helemaal.

In het onvolprezen Woordenboek der Nederlandse Taal staat voor Hortus: "Een plantentuin ten dienste der wetenschap; verg. wetenschapp.-lat. hortus academicus, botanicus, medicus".

Een academische tuin kan alleen maar Hortus Botanicus zijn als dat vak, biologie, er wordt onderwezen. In Harderwijk was dat niet het geval. De Hortus stond ten dienste van de medische faculteit en was derhalve Hortus Medicus.

De Reguliershof, de eerste Amsterdamse Hortus werd gesticht in 1638 om als 'Hortus Medicus' (een tuin met medicinale planten) te dienen voor chirurgijnen en apothekers. Deze Hortus is opgericht als Hortus Medicus, een medicinale kruidentuin. Kruiden waren van levensbelang. Zij dienden als grondstof voor medicijnen. In de Hortus bestudeerden artsen

en apothekers de medicinale planten en legden apothekers er hun examens af. In 1646 werd Johannes Snippendaal aangesteld als prefect. Nog in datzelfde jaar bracht hij de gehele collectie van de Hortus in kaart. Hij telde 796 verschillende plantensoorten, voornamelijk medicinale planten, maar ook bijzondere siergewassen. Hij schreef hiermee de eerste catalogus van de Hortus Medicus Amsterdam.

Van Hortus Medicus naar Botanische Tuinen Utrecht.

De Botanische Tuinen van Utrecht behoren tot de oudste nog bestaande universitaire tuinen van Nederland. De Tuinen zijn opgericht in 1639, drie jaar na de oprichting van de Utrechtse Universiteit. De eerste tuin werd aangelegd op het toenmalige bolwerk Sonnenborgh, waar zich nu de Sterrenwacht bevindt. Deze tuin werd aangelegd als onderwijstuin voor studenten in de medicijnen. Biologie als vak bestond in die tijd nog niet. Het was dus ook een Hortus Medicus. De Kroniek van Harderwijk vermeldt: 1649 Inrichting van een academischen Hortus ten dienste der Medische Faculteit. Hiermee is het pleit eigenlijk beslecht, wij hebben een Hortus Medicus en dat is de enig juiste naam!

In de vele archiefstukken kom ik uit: "REISJE VAN JACOB VAN GESSELER DE RAADT" in Bijdragen en mededelingen, Gelre 1970: "Wij gingen vervolgens wandelen en een der jonge neeven liet mij de stad bezien, die mij zeer veel toeviel, alsmede de academie, bibliotheek, en **hortus medicus**; toen wij dit alles bezien hadden, gingen wij na de tuin van de professor, die aan de zee lag en door de stadsmuur aan de zeekant omringd wierd". Jacob van Gesseler maakte dat reisje in 1790 en bezocht o.a. Harderwijk. In de gemeentelijke archiefstukken wordt de naam door elkaar gebruikt maar meestal toch als Hortus Medicus ¹⁾. Ook in de beschrijving van Harderwijk door Van de Aa wordt gesproken over Hortus Medicus.

In allerlei andere publicaties van Herderewich komen we Hortus Botanicus tegen ²⁾. Verreweg de meest gebruikte naam blijkt echter "De Hortus" te zijn.

Bronnen:

1) Hortus Medicus

Oud Archief H'wijk, inv. 27 en inv. 623

2) Hortus Botanicus

Herderewich Kroniek 1974 nr. 1, 1976 nr. 1, 1984 nr. 1

Boekje "De Doelenmuur":

Inventaris Nieuw Archief blz. 50, 133, 156. Vittepraetje 1998

Bevolkingsregisters 1830 tot 1860;

Hortushof

Inventaris Nieuw Archief blz. 50, 133, 155 en 156

Inventaris Academie 1617-1818

Historisch Jaarboek 1991

3) Hortus Academicus

Herderewich Kroniek 1974

nr. 1976 nr. 1, 1982 nr. 1, 1984

Vittepraetje 2005 nr. 1. Kroniek van

Harderwijk: 1649 Inrichting van een academischen Hortus ten dienste der

Medische Faculteit

Kaart 1649 HORTUSPATK

Een cadeau aan het Koloniaal Werfdepot

K.Chr. Uittien

Er werd mij gevraagd wie dat fraaie, smeedijzeren hek van de Oranje-Nassaukazerne heeft gemaakt. Een eenvoudige vraag maar een moeilijk antwoord. Of eigenlijk geen antwoord.

Op de kolommen links en rechts van het hek zijn 2 gedenkstenen waarop staat dat het een gift is van de gemeente en ingezetenen bij het 50-jarig bestaan op 1 januari 1894 van het Koloniaal Werfdepot. Bij het vertrek van de militairen is de kazerne verbouwd tot een appartementencomplex. De ontwikkelaar wilde de poortgebouwen slopen. Dank zij interventie van o.a. Herderewich is dat uiteindelijk voorkomen. Uit dat proces heb ik begrepen dat het poortgebouw met het hek een geschenk was van de gemeente. Mijn zoektocht heeft me echter geleerd dat het "slechts" de sierboog boven het hek en de twee leeuwen op de kolommen betrof.

Sinds het Streekarchivariaat een virtuele studiezaal heeft is het mogelijk om thuis, op het internet, in bijvoorbeeld de oude kranten, van de Noordwest-Veluwe te zoeken op een trefwoord. Over het jubileum en wat er aan vooraf ging is het nodige gepubliceerd.

Op 6 januari 1894 vermeldt De Harderwijker de feestelijke herdenking. "De militairen zelf, zoowel de onderofficieren als de korporaals en manschappen, werden onthaald op extra-manage, terwijl des avonds de taptoe ook door het muziekkorps werd geblazen en daarna tot 10.00 uur weer een wandeling door de hoofdstraten der stad deed, waarbij zich een groote mensenmassa aansloot". Terwijl het Overveluwsch Weekblad op die dag vermeldde: "vele ingezetenen betuigden hunne ingenomenheid met dit feit door het uitsteken der vaderlandse vlag, van de vlag wier luister door het Indische leger zo dikwijls met roem gehandhaafd is".

De Raadsvergadering van 16 augustus 1894: "komt ter tafel een adres van den heer P.Th. Huberts en 125 andere ingezetenen, waarin wordt gevraagd dat van gemeentewege het initiatief zal worden genomen, om aan het Koloniaal Werfdepot, bij de viering van diens 50 Jarig bestaan onder dien naam, een gepast blijvend aandenken te geven. De Voorzitter stelt voor, om aan genoemd Korps, daartoe, van de gemeente als eigenaardig souvenir, ten geschenke te geven een vaandel, tot een bedrag van hoogstens f. 200,=".

De 18e schrijft De Harderwijker dat in Hotel Kamm een 40-tal ingezetenen, vooral neringdoenden, vergaderden om te bespreken hoe men het best uiting kon geven van dankbaarheid bij het 50-jarig bestaan van het Werfdepot.

De Raadsvergadering van 30 augustus, ingekomen: "eene dankbetuiging van den Commandant van het Koloniaal Werfdepot, voor het door den gemeenteraad toegezegd huldeblijk" en: "een dankbetuiging van den heer Huberts, namens de overige onderteekenaars van het adres der burgerij, voor de wijze waarop aan het daarin uitgedrukt verlangen door de vergadering is gevolg gegeven". Helaas blijkt bij de Raadsvergadering van 13 oktober dat het Ministerie van Oorlog bezwaar maakt tegen een vaandel. De 27e oktober weet de krant te melden dat nu de voorkeur wordt gegeven "aan eene versiering van den ingang der Caserne". Het raadslid Sandberg kon niet nalaten te zeggen dat, omdat de gebouwen van de gemeente zijn, zij in dit geval zichzelf wat aanbiedt.

In het OVW (Over Veluwsch Weekblad) van 2 februari 1895 staat een advertentie met een uitnodiging aan belangstellenden voor een vergadering waar bij de tekening van het "HULDEBLIJK" ter bezichtiging zal worden gesteld.

Het afwijzen van het vaandel lokte "talrijke en langdurige onderhandelingen uit, die in dit voorjaar haar beslag hebben gekregen, door aan de poort van de Caserne Oranje Nassau eene nette versiering met toepasselijke gedenkstenen aan te brengen". Op 3 mei ontvangt de gemeente, als antwoord op een brief van 27 april, een brief van de Kapitein Ingenieur van de Genie te Amersfoort, dat de vergunning tot het aanbrengen van de bedoelde voorziening door de Minister van Oorlog dient te worden verleend. Hij adviseert de gemeente: "In het verzoekschrift zou dan met enkele woorden de versiering in kwestie omschreven kunnen worden, uit welke omschrijving dan mede zou kunnen blijken, dat de onderhoudskosten uiterst gering zullen zijn". De uitgaande correspondentie, waarbij ook een ontwerptekening was gevoegd, ontbreekt helaas in het archief.

Het schijnt dat de heer De Vidal de St. Germain, gemeentesecretaris van 5-5-1882 tot 1-9-1911, zijn kast te vol vond worden. Hij heeft toen de koe bij de horens gevat oftewel de ordners uitgaande correspondentie, en het hele zwikkie vernietigd!

De brief schijnt te zijn aangekomen want De Harderwijker bericht op 17 augustus dat er goedkeuring is "van den M.v.O." (Minister van Oorlog) voor het aandenken dat zal bestaan uit "het aanbrengeven boven het hek der kazerne van een aan weerskanten met het Nederlandsche wapen voorziene gegoten ijzeren versiering, uitlopende in den steenen muur, waarop rechts en links levensgrote leeuwen van zink zullen worden geplaatst.

In de voorzijde van dien muur worden 2 gedenkstenen aangebracht, vermeldende de jaartallen 1844-1894 en verder door wie die versiering is aangeboden". Men hoopt, zo schrijft het OVW van 17 augustus, dat de feestelijke aanbieding van dit souvenir op 31 augustus a.s., de verjaardag van Koningin Wilhelmina, zal kunnen plaatshebben. De Harderwijker van 31-8-1895: "De verjaardag der Koningin zal ook hier feestelijk worden gevierd. Te 11 uur aanbieding van het geschenk aan het Colon. Werfdepot; 12 uur parade op de Markt door militairen

en schutterij; half 2 kinderfeesten; 2 uur militair assault op de binnenplaats der kazerne; 8 uur Concert op de Markt. Gemeentehuis en kazerne zullen verlicht worden".

Het Over Veluwsch Weekblad van 7 september: "De versiering van de poort bestaat in de fraai bewerkte wapens van Nederland en Harderwijk, in ijzer aangebracht boven den ingang; terwijl op de pilaren ter weerszijden leeuwen zijn geplaatst, in liggende houding; ze schijnen niet heel groot, maar als de zon hunne gouden manen beschijnt, zien ze er heel schitterend uit". "Bij de aanbieding van het huldeblijk, waartoe zoowel de gemeente in haar geheel, als een aantal ingezetenen nog bovendien, hebben bijgedragen, was een sierlijk album gevoegd; bevattende de namen der gevers; 't was bij wijze van oorkonde die zeker in het archief van het Koloniaal Werfdepot een plaats zal vinden".

Vijftigjarig bestaan
VAN HET
Koloniaal Werfdepot.

Vergadering op de Concertzaal
op **Donderdag den 17 Februari**
e. k., des avonds om 8½ uur van
belangstellenden, en allen die reeds bijgedragen hebben tot het geven van een
HULDEBLIJK aan genoemd werfdepot,
waarvan de teekening op de vergadering
ter bezichtiging zal worden gesteld.

DE COMMISSIE.

Ten slotte plaatste de heer Huberts op 23 november 1895, namens de commissie, nog een advertentie met de mededeling dat de rekening en verantwoording der versiering van het HEK DER KAZERNE alhier, ter inzage ligt "van den 24 tot en met den 30 dezer, van des morgens 10 tot des namiddags drie uur op het kantoor in de Kleine Haverstraat". Het zou leuk zijn als we konden achterhalen wie de versiering heeft vervaardigd. Mijn brief van 24 december 2011 aan het Nederlands Instituut voor Militaire Historie heeft helaas geen nadere gegevens opgeleverd. Het archief Hulsink zou nog informatie kunnen bevatten maar dat is nog niet te raadplegen.

"Uit de versieringen is af te leiden dat die meerdere keren zijn "bewerkt". De lantaarn in het midden is vervangen door een kleinere en recentelijk zijn de versieringen op de pieken boven de wapens verwijderd!" Aanvankelijk was het draaihek aan de bovenzijde recht. In de 20e eeuw zijn die hekken vervangen door een getoogde uitvoering. Ook daarvan zou de datum en de naam van de producent welkom zijn.

Bronnen: De Harderwijker 6-1-1894, 18-8-1894, 25-8-1894, 17-8-1895, 24-8-1895, 31-8-1895, 7-8-1895. Over Veluwsch Weekblad 6-1-1894, 18-8-1894, 1-9-1894, 20-10-1894, 27-10-1894, 22-2-1895, 17-8-1895, 24-8-1895, 31-8-1895, 7-9-1895, 23-11-1895. Nieuw Archief Harderwijk: inv. 27, inv. 171, inv. 392.

Een cadeau voor de jarige oudheidkundige vereniging!

Herderewich groeit gestaag! Inmiddels is het ledenaantal de 700 gepasseerd en dat is een mooi resultaat van de ledenwerfactie die we het laatste jaar hebben gevoerd. Toch zijn er veel mensen die geïnteresseerd zijn in de historie en die geen lid zijn van Herderewich. Jammer, want we hebben ze veel te bieden. Daarom het volgende: geef de jarige Oudheidkundige Vereniging Herderewich een cadeau door iemand lid te maken van Herderewich. Uw buurman wellicht, of uw familielid dat ook uit Harderwijk komt. Zo maken we de vereniging sterk en ontvangen we contributies, waarmee we onze doelstellingen kunnen behalen, namelijk het doen van onderzoek en het publiceren over de geschiedenis van onze stad. Doen dus! Geef het jarige Herderewich een passend cadeau en maak iemand lid!

Ja, ik vind een mooie omgeving met behoud van historie en cultuur belangrijk en word daarom lid van Oudheidkundige Vereniging Herderewich. Daarvoor ontvang ik 4x per jaar het Vittepraetje, ontvang korting op boeken en publicaties en kan de lezingen van Herderewich bezoeken.

Mijn gegevens zijn:

naam _____

adres _____

postcode en woonplaats _____

emailadres _____

Het lidmaatschap van Herderewich kost €16,- per jaar.

**Stuur de bon naar Oudheidkundige Vereniging Herderewich
Postbus 210.....3840 AE Harderwijk**

of geef u op via de website www.herderewich.nl

Zomerweg 3, Hierden, voorheen F 134

Dit is een tot dubbel woonhuis verbouwde langsdeelboerderij, die met de voorzijde naar de weg gekeerd is. Na een brand in 1937 is deze boerderij gebouwd. In de vijftiger jaren zijn hier twee woningen van gemaakt. De linker zijgevel is verbouwd.

Ter hoogte van het voorhuis is een groot venster ingezet, naast een tweede venster en een deur. Het achterhuis is verbouwd tot woning. De rechterzijde is nieuw gebouwd; in het dak zijn vensters gemaakt.

Bewoners waren:

Teunis Hop, geboren 20-1-1867, overleden 25-1-1935, gehuwd 20-5-1903 met **Aartje Jacobs**, geboren 23-7-1876, overleden 1-3-1939.

Zij kregen 8 kinderen:

Willem, geboren 28-5-1904, overleden 4-8-1980, gehuwd met Jentje van de Velde, geboren 3-8-1909, overleden 3-8-1980.

Gerrit, geboren 22-12-1905, overleden 2-3-1912.

Gerritje, geboren 22-2-1907, overleden 12-5-1960, gehuwd met Marten van Panhuis, geboren 24-1-1891, overleden 28-1-1972.

Evertje, geboren 13-1-1909, overleden 2-10-1983, gehuwd

met Jan Boonen, geboren 14-3-1905, overleden 18-4-1991

Aalt, geboren 15-10-1910, overleden 11-4-1985, gehuwd met Gerritje van de Brink, geboren 15-9-1914, overleden 14-3-1989.

Geertje, geboren 15-6-1913, overleden 15-2-1967, gehuwd met Hendrikus W. Kok, geboren 16-1-1911, overleden 1-5-1991.

Gerrit, geboren 24-5-1916, overleden 28-9-1982, gehuwd met Jannetjen van de Nagel, geboren 20-2-1921 overleden 21-1-1997.

Teunis, geboren 13-3-1920, overleden 30-6-2001, gehuwd met Petertje Schuurkamp, geboren 7-9-1922.

Het kadastraal nummer is: B nr. 6708, groot 5540 m² (nr. 3) en B nr. 6709, groot 6709 m² (nr. 5) Op deze wijze ben ik boerderijen in Hierden aan het inventariseren. Heeft u foto's of gegevens van uw boerderij?

Dan doet u mij een groot plezier door ze naar mij te mailen

Hopver@hotmail.com

U helpt mij er mee.

**Teunis Hop, Garsteland 13,
3851 MJ Ermelo.**

Teunis Hop

Aartje Jacobs

Harderwikers en/of Hierders (49)

R. Uittien-Jacobs

tijd een

Deze keer weer een familie die niet uit Harderwijk stamt, dus destijds 'vreemde Harderwikers'.

De familie Engelgeer stamt van oorsprong uit het Belgische plaatsje IJperen, het huidige IJper. Toen de familie in Harderwijk kwam wonen, hoorde België nog tot Nederland. De plaats ligt ca. 30 km van de Franse grens en ca. 60 km landinwaarts.

Al vóór 1650 kwamen ze, als Doopsgezinden, naar Haarlem.

Het uitzoeken van Doopsgezinden is lastig. De kinderen worden op volwassen leeftijd gedoopt en er zijn weinig boeken van bewaard gebleven. De ondertrouw werd in de Nederduits Gereformeerde kerk aangetekend, zoals van iedereen, onafhankelijk van de godsdienst. Later in Harderwijk werden de kinderen van de familie Engelgeer Hervormd gedoopt, de eersten op volwassen leeftijd. Een deel van de familie ging naar Amsterdam, waar nog steeds nakomelingen wonen. Wij houden ons bezig met de Harderwijkse familie Engelgeer. Van een van de leden van de familie kregen we foto's toegestuurd, waarvoor onze hartelijke dank.

Tenzij anders vermeld, zijn alle geboorten, dopen, huwelijken en overlijdens te Harderwijk en is de godsdienst Nederlands Hervormd.

Generatie I

- I **Jacob Engelgeer**, geb. IJperen voor 1651.
Tr. Haarlem 30-3-1671 (weduwnaar van IJperen) met
Marijken Hoofmans, geb. te Bloemendaal voor 1651.
Uit dit huwelijk:
1. **Jacob** (zie II).

Generatie II

- II **Jacob Engelgeer**, geb. Haarlem voor 1689 (doopsgezind),
begr. ald. 16-8-1737, zn. van **Jacob Engelgeer** (zie I).
Tr. kerk Haarlem 20-10-1709 **Maria Bonte**, geb. Haarlem voor
1689, begraven ald. 24-1-1771.
Uit dit huwelijk:
1. **Anna**, geb. Haarlem 15-9-1710.
 2. **Jan**, geb. Haarlem 29-3-1715.
 3. **Christina**, geb. Haarlem 14-10-1720.
 4. **Jacob**, geb. Haarlem 5-12-1722.
Otr. ald. 11-12-1746, tr. kerk Weesp 25-12-1746
Alida Maria van den Broek, geb. voor 1726.

Generatie III

- III **Christiaan Engelgeer**, geb. Haarlem 24-9-1725 (doopsgezind), begr. Harderwijk 5-5-1800, zn. van **Jacob Engelgeer** (zie II). Tr. kerk Haarlem 18-6-1769 **Johanna** Simons, geb. voor 1749. Uit dit huwelijk:
1. **Anna Jacoba**, geb. Haarlem 9-6-1771, ged. 13-9-1792, † 5-9-1824, akte 62.
Otr. 24-8-1797, tr. 21-9-1797, tr. kerk 21-9-1797 **Pieter van Veluwen**, logementhouder, ged. Elburg 24-6-1764, † 31-3-1829, akte 30, zn. van **Jacob Hendriks** (van Veluwen) en **Steventje (Steijntje) Jans**.
 2. **Jacob** (zie IV).
 3. **Christina**, geb. Haarlem 16-7-1779, ged. 21-3-1799, † 2-12-1858, akte 199. Bev.reg. 1850-1855 : wijk 8, huis 1 Grote Marktstraat.
Tr. 15-7-1814, akte 15 **Evert ten Bosch**, winkelier, ged. 1-4-1782, † 14-3-1839, zn. van **Cornelis ten Bosch**, hoefsmid en **Hilletien van Essen**.

Generatie IV

- IV **Jacob Engelgeer**, metselaar, doopsgezind, geb. Haarlem 16-7-1779, † Amersfoort 21-7-1821, akte 178, zoon van **Christiaan Engelgeer**. Otr. Hoevelaken, tr. kerk Nijkerk 26-4-1801 **Jacoba Wildeman**, geb. Nijkerk 31-7-1776, ged. ald. 7-8-1776, † 28-1-1856. Bev. reg. 1850-1855 : wijk 8, huis 1 Grote Marktstraat, dr. van **Jacob Wildeman**, tuinman en **Lubbarta van Kampen**. Uit dit huwelijk:
1. **Christiaan**, gepens. militair, daghuurder, geb. Amersfoort circa 1801, † 20-2-1857, akte 32. Bev. reg. 1850-1855 : wijk 8, huis 1 Grote Marktstraat, wijk 10, huis 24 Tonsel en buitenwijk. Tr. (1) 26-4-1843, akte 7 **Heintje Rikzen**, geb. Nijkerk 01-5-1792, ged. ald. 6-5-1792, † 10-2-1855, akte 29, dr. van **Beert Riksen Vree**, schaapherder en **Lubbarta van Kampen**. Tr. (2) 14-5-1856, akte 25 **Jannetjen Nagelhout**, kapster, geb. 26-3-1816, akte 28, † 11-10-1870, akte 153. Bev. reg. 1855-1862: wijk 7, huis 6 Grote Poortstraat, dr. van **Evert Nagelhout**, voerman en **Mietje Cornelissen Loogen**.
 2. **Jannetje**, dienstmeid, ged. Amersfoort 4-12-1806, † Amsterdam 26-2-1895. Tr. 5-5-1830, akte 12, **Samuel Mons**, schuiteman, geb. 30-1-1806, ged. 6-2-1806, † Amsterdam 14-5-1884, zn. van **Matthijs Mons**, schuiteman en **Geertje Hendriks**.

3. **Antje**, ged. Amersfoort 16-7-1809, † 14-1-1867, akte 8.
Tr. 29-4-1829, akte 11, **Rik Beertsen Vree**, kleermaker, geb. Nijkerk 31-10-1794, ged. ald. 11-11-1794, † 30-6-1869, akte 115. Bev. reg. 1850-1855 : wijk 8, huis 1 Grote Marktstraat, zn. van **Beert Rixsen Vree**, schaapherder en **Lubbarta van Kampen**.
4. **Anthony** (zie V).
5. **Lubbarta**, geb. 14-5-1814, akte 46, † Amersfoort 24-9-1818, akte 170.
6. **Anna Jacoba**, geb. 1-5-1817, akte 52.
Tr. 18-10-1839, akte 17, **Andries van Sloten**, smid , geb. 12-2-1811, ged. 14-02-1811, † Kampen 20-1-1855, woonde in Jodenkerksteeg en in 1844 in de Oliestraat, zn. van **Hendrik Lammerts van Slo(o)ten**, smid en **Geertruid van Ark**.

Generatie V

- V **Anthony Engelgeer**, arbeider, wever (1835), schipper (1844), voerman (1852) , geb. 30-10-1811, akte 72, † 5-8-1872, akte 90. Bev. reg. 1850-1855 : wijk 9, huis 13 Paaschenstraat, vertrok naar wijk 1, bl. 63.
Bev. Reg. 1870-1880: wijk 1, huis 63 Blokhuis, bl. 97, zn. van **Jacob Engelgeer** (zie IV). Tr. 9-5-1832 **Johanna Smit**, geb. 16-3-1811, ged. 21-3-1811, † 13-5-1889. Bev. Reg. 1870-1880: wijk 9, bl. 29, dr. van **Willem Teunissen Smit**, slager en **Rijkje Beerts**. Uit dit huwelijk:
1. **Jacob** (zie VIa).
 2. **Rikjen**, dienstbode , geb. 13-10-1835, akte 132. Bev. reg. 1850-1855: wijk 3, Kerkstraat 44, naar wijk 9, huis 13 Paaschenstraat, tijdelijk Amsterdam 4-9-1859, wijk 8, huis 37 Grote Marktstraat.
Tr. Amsterdam 8-2-1860, akte 1/88 **Georg Jacobus de Vries**, schilder, geb. Amsterdam circa 1835, zn. van **Jacobus de Vries** en **Catharina Magdalena Uijlenhout**.
 3. **Jacoba**, geb. 24-3-1838, akte 63, † 5-12-1920, akte 138, begr. 10-12-1920. Ze woonde Paschenstraat D 6, ze vertrok naar haar dochter Johanna Karssen-Reijers.
Tr. 25-9-1861, akte 47 **Hendrik** Reijnts **Reijers**, arbeider, landbouwer, geb. 19-12-1831, akte 154, overl. 11-3-1912, akte 39, zn. van **Reint** Hendriks **Reijersen**, landbouwer, daghuurder, voerman en **Aaltje Lubberts Jager**.
 4. **Willem** (zie VIb).

5. **Antjen**, geb. 7-6-1844, akte 77.
Tr. (1) Amsterdam 10-7-1879, akte 14/15, **Hendrik Pfrommer**, varkensslachter, geb. 28-8-1847, akte 80, zn. van **Christoph Friedrich Pfrommer**, spek/varkensslager , en **Magdalena Pleuel**.
6. **Christina** , dienstbode, geb. 1-3-1850, akte 44.
Tr. Amsterdam 26-2-1880, akte 3/45v, **Berend Heetjans** , slachtersknecht, geb. Meppel circa 1851.
7. **Johanna**, geb. 24-11-1852, akte 181, vertrok 10-9-1870 naar 's-Gravenhage, kwam 5-8-1871 terug en werd ingeschreven in het dienstbodenregister.
Tr. Amsterdam 24-6-1874, akte 6/94 **Adrianus Jeremias van der Slot**, timmerman, milicien, geb. Utrecht circa 1850, zn. van **Jeremias Cornelis van der Slot** en **Diewertje Kooij**.

Generatie VI

- Via **Jacob Engelgeer**, spoorwegaarbeider, geb. 28-11-1832, akte 136, † 15-1-1910, akte 6, zn. van **Anthony Engelgeer** (zie V).
Tr. 17-9-1862 **Antjen Schuurman**, dienstbode, geb. 29-3-1841, † 9-10-1906. Bev.reg. 1862-1870: wijk 3, huis 76/63 Kerksteeg, dr. van **Peter Schuurman**, dagloner, voermansknecht en **Anna Maria Wieberding**, dienstmeid.
Uit dit huwelijk:
1. **Johanna**, geb. Ermelo circa 1864.
Tr. 10-8-1892, akte 28 **Hendrik Bijsterbosch**, touwslagersknecht, geb. Elburg circa 1861, weduwnaar van Koojsje van der Veen, zn. van **Roelof Bijsterbosch**, linnenwever en **Johanna de Gunst**, dienstmeid .
 2. **Pieter**, geb. Ermelo 25-12-1865, † 9-6-1867, akte 38.
 3. **Anthony**, visventer, geb. Ermelo 7-1-1868.
Tr. 8-2-1911, akte 5 **Johanna Helsdingen**, geb. Putten 3-12-1881, † Rotterdam 1-6-1924, akte 51, dr. van **Lambertus Helsdingen**, kastelein en **Hendrica Wilhelmina Töpfer**, koffiehuishoudster .
 4. **Pieter**, zeeman , geb. Nunspeet circa 1870.
Tr. Amsterdam 30-5-1900, akte 15/41, **Trientje Dousma**, geb. Achtkarspelen circa 1869, dr. van **Jan Harms Dousma** en **Hesseltje Geerts Kracht**.
 5. **Willem** (zie VIIa).
 6. **Johannes**, geb. Nunspeet 25-3-1875, † ald. 23-3-1877, akte 24.

7. **Johanna Maria**, geb. Ermelo circa 1877.

Tr. 14-11-1900, akte 38, **Harm Dousma**, geb. Achtkarspelen circa 1873, zn. van **Jan Harms Dousma** en **Hesseltje Geerts Kracht** .

8. **Jakob** (zie VIIb).

VIIb **Willem Engelgeer**, polderwerker te Amsterdam, geb.

26-9-1840, akte 101, zn. van **Anthony Engelgeer** (zie V).

Tr. 21-2-1866 **Berendina Hagen**, geb. 3-10-1842, dr. van

Gerrit Hagen, vissersknecht (1830) schipper en **Johanna Snel**.

Uit dit huwelijk:

1. **Johanna**, geb. 10-7-1866, akte 87, † 21-6-1870, akte 102, brontekst: ten huize van Gerrit Hagen, schippersknecht, in de Oosterwijk, ze woonde te Amsterdam).

2. **Gerrit** (zie VIIc).

3. **Rika**, geb. Amsterdam circa 1877.

Tr. ald. 27-2-1901, akte 7/5v, **Cornelis Gerardus Boekhoven**, smid, geb. Amsterdam circa 1875, zn. van **Jacobus Boekhoven**, werkman, en **Johanna Christina Stegeman** .

4. **Jacoba**, geb. Amsterdam circa 1879.

Tr. ald. 23-8-1900, akte 28/33, **Cornelis Duijvis**, pakhuisknecht, geb. Hoorn circa 1873.

5. **Hendrik** (zie VIIId).

6. **Willem**, koetsier, geb. Amsterdam circa 1883.

Tr. Sloten 13-9-1907, akte 66, **Neeltje de Vries**, geb. Aalsmeer circa 1879, dochter van Jan de Vries en Aagje Catsburg.

7. **Berendina**, geb. Amsterdam circa 1889.

Tr. (1) ald. 20-5-1914, akte 6C/34v) **Hendrik Jan Muis**, sigarenmaker, geb. Amsterdam circa 1882, † voor 1917,

zn. van **Jan Muis** , sigarenmaker en **Gerritdiena Schuurman**. Tr. (2) Amsterdam 1-8-1917, akte 6F/23v, **Johannes**

Hegeman, werkman, geb. Amsterdam circa 1885, zn. van **Johannes Hegeman**, logementhouder en **Gerritjen**

Oosterkamp.

Generatie VII

VIIa **Willem Engelgeer**, visser, geb. Nunspeet 23-5-1872, overl.

22-10-1931, akte 102, begr. 27-10-1931. Woonde Schapenhoekje D 14/3, >16-4-1918 Hoorn, < 20-6-1918 Hoorn, zn. van **Jacob Engelgeer** (zie VIa). Tr. (1) 26-12-1895 **Frederika**

Barends, geb. 18-9-1871, † 25-11-1918, dr. Van **Arnoldus**

Barends, schippers(knecht) en **Lubbarta Smit**.

Tr. (2) 22-6-1921 **Johanna van Veen**, geb. Zwartsluis
14-2-1884, gaat 5-7-1934 naar Ermelo.

Uit het eerste huwelijk:

1. **Antje**, geb. 7-9-1896, akte 170, † 13-3-1955, begr.
17-3-1955. Tr. 18-10-1922, akte 65, **Jan Jansen** (Jan
Piek), visser, geb. 7-12-1894, akte 235, † 18-1-1987, zn.
van **Pieter Jansen**, visser en **Dirkje Foppen** .
2. **Lubbarta** , geb. 29-9-1897, akte 177, † 28-8-1898, akte
88.
3. **Arnoldus**, mandenmaker , geb. 25-01-1899, akte 28, overl.
26-1-1973, begr. 31-1-1973.
4. **Lubbarta**, geb. 13-9-1900, akte 146, † 21-9-1900, akte 76.
5. **Jacob** (zie VIIIa).
6. **Levenloos kind**, geb. /overl. 2-9-1904, akte 81.
7. **Willem**, geb. 18-9-1905, overl. 16-12-1905, akte 112.
8. **Lubbarta**, geb. 13-3-1908. Ze vertrok op 10-9-1927 naar
Deventer.
9. **Frederika**, dienstbode, geb. 28-12-1909, overl. 24-6-1980
begr. 28-6-1980.
Tr. 8-2-1933 **Gerrit Hamstra**, landbouwer, raadslid ,
geb. 11-6-1910, overl. 7-11-1994, zn. van **Arien Hamstra**,
arbeider en **Gerritje van de Velde** .
10. **Willemina**, geb. 29-10-1911, woonde van 28-3-1927 tot 22
-6-1927 te Amsterdam, vertrok 23-4-1931 naar Apeldoorn.
Tr. 3-10-1934, akte 90 **Gerhardus Berends**, schippers-
knecht, geb. Amsterdam circa 1912, zn. van
Gerhardus Berends en **Agatha Vermeulen**.
11. **Albert**, geb. 31-10-1914. Hij vertrok op 5-7-1934 naar
Ermelo.

Uit het tweede huwelijk:

12. **Hendrik**, geb. 6-3-1922, † 21-10-1995.
13. **Willem**, geb. 17-2-1924, † 16-11-1987.
Tr. 4-7-1950 **Wilhelmina Johanna Rikken**, geb. Valburg
24-11-1906, † 17-2-1996, dr. van **Antoon Rikken** en
Hendrika Petronella van Heumen.
14. **Peter**, geb. 22-3-1925.
15. **Dirk**, geb. 20-7-1927, † 15-10-1980, begr. 20-10-1980.
Tr. **Dientje Blaauw**, geb. 10-10-1929, dr. van **Klaas
Blaauw**, los werkmán, chauffeur, fabrieksarbeider en
Janna Vermeer.
16. **Hilberdina**, geb. 19-7-1929.

VIIb **Jakob Engelgeer**, mandenmaker, geb. Ermelo 24-4-1880, † 10-2-1946, akte 20, begr. 15-2-1946. Ze woonden Vulderstraat C 198/27, zn. van **Jacob Engelgeer** (zie VIa).
 Tr. 1-6-1904 **Hendrika Maria Herzog**, geb. 25-3-1885, † 15-12-1931. Ze vertrok op 14-6-1926 naar Renkum, keerde op 22-12-1926 terug. Dr. van **Jacob Herzog**, gepens. militair, stoffeerder en **Hendrika Klaassen** .

Uit dit huwelijk:

1. **Jacob** (zie VIIIb).
2. **Hendrika**, geb. 2-4-1906, †8-11-1908, akte 135.
3. **Jakob Christiaan** (zie VIIIc).
4. **Anthonij**, geb. 30-12-1908, † 9-4-1917, akte 51, begr.13-4-1917.
5. **Hendrika**, geb. 5-12-1910. Ze woonde Vulderstraat 27 Ze ging op 12-2-1931 naar Hoogeveen, en keerde 7-1-1932 terug en vertrok daarop op 18-11-1932 naar Amersfoort.
6. **Peter Johannes**, scheepstimmerman, geb. 6-10-1912, † 18-9-1981, begr. 23-9-1981. Tr. 11-8-1937 **Hendrika Wilhelmina de Bruin**, geb. 2-10-1914, begr. 22-9-1987, dr. van **Hendrik de Bruin**, arbeider, hoofdagent v. politie en **Jannetje Kruijsdijk**.
7. **Theodorus**, geb. 14-8-1914.
8. **Antje**, geb. 13-1-1916, † Ermelo . Ze vertrok op 3-11-1938 naar Putten. Tr. 2-11-1938 **Willem van Dijk**.
9. **Anthonij**, geb. 4-9-1917, † 31-3-1919, akte 61, begr. 4-4-1919.
10. **Antonie**, geb. 5-8-1919, begr. 8-11-1980
11. **Georg Peter**, fabrieksarbeider, geb. 23-12-1921, † 14-3-2011. Tr. (1) **Jannetje Aartsen**, geb. 31-1-1925, † 20-4-1972, begr. 25-4-1972, dr. van **Hendrik Aartsen**, visser en **Gezina (Sine) Foppen** .
 Tr.(2) **R. van den Brink**, geb. voor 1930.
12. **Maria Johanna**, geb. 4-6-1923, † 14-12-2008.
 Tr. **M. Luiting** .
13. **Johannes**, geb. 28-2-1926, † 30-9-1926, akte 79, begr. 4-10-1926.
14. **Engelina**, geb. 27-5-1927.
 Tr. **Bartel Gerrit Verhoef**, geb. 15-12-1914, begr. 9-7-1986, zn. van **Gerrit Verhoef** en **Evertje Verhoeff** .

VIIc **Gerrit Engelgeer**, werkman , geb. Amsterdam circa 1869, zn. van **Willem Engelgeer** (zie VIb).

Tr. (1) Amsterdam 12-5-1892 **Petronella Margaretha Top** , dienstbode, geb. Amsterdam circa 1863, dr. van **David Top** , werkman en **Maria Catharina Rosielle** .

Tr. (2) Amsterdam 1-5-1929 **Berendina van Bruchem**, geb. Oldemarkt circa 1871, weduwe van Hendrik Egbert Hogenbijn, dr. van **Gerrit van Bruchem** en **Hillegonda Scheering** .

Uit het eerste huwelijk:

1. **Willem Antonius**, handelsreiziger, geb. Amsterdam circa 1893.

Tr. Amsterdam/Watergraafsmeer 26-6-1930, akte W2/13 **Wilhelmina Maria Pront**, lerares, geb. Amsterdam circa 1892, dr. van **Abraham Pront**, diamantbewerker en **Maria Petronella Jeltje Ponthier** .

2. **Petronella Cornelia Maria**, borduurster, geb. Amsterdam circa 1896. Tr. ald. 6-2-1919, akte 6/47, **Cornelis Frederik Lassing**, pianist, geb. Amsterdam circa 1895, zn. van **Cornelis Frederik Lassing**, winkelier en **Anna Maria Riphaagen** .

3. **Gerrit David Cornelis**, steenfabriekarbeider, geb. Amsterdam circa 1899, † Zevenaar 6-6-1948, akte 44.

Tr. (1) Amsterdam 18-3-1920, akte 5B/17, sch.16-3-1946 **Johanna Cornelia Dijkstra**, geb. Zevenbergen circa 1899, dr. van **Willem Dijkstra**, schipper en **Wilhelmina Hendrika Wolters**.

Tr. (2) **Johanna Willemina Vrouwerf**, geb. voor 1900.

4. **Antonia**, geb. Amsterdam circa 1902.

Tr. ald. 6-2-1930, akte 8/34, **Gerhard Nijenhuis**, metaalslijper, geb. Amsterdam circa 1902, zn. van **Gerhard Nijenhuis**, timmerman en **Wilhelmina van der Elst** .

VIIId **Hendrik Engelgeer**, werkman, geb. Amsterdam circa 1881, zn. van **Willem Engelgeer** (zie VIb).

Tr. Amsterdam 3-7-1907 **Hendrika Faber**, geb. Amsterdam circa 1885, dr. van **Pieter Faber** en **Geertruida Schuurman**.

Uit dit huwelijk:

1. **Berdina**, geb. Amsterdam circa 1912.

Tr. ald. 21-5-1930, akte 6B/46v, sch. 11-10-1937 **Willem Versteeg**, tegenhouder , geb. Amsterdam circa 1909, zn. van **Willem Versteeg**, werkman en **Neeltje Dinkla** .

Generatie VIII

VIIIa **Jacob Engelgeer**, rijwielhersteller, chauffeur, geb. 6-10-1901, akte 170, † 16-9-1976, begr. 20-9-1976, zn. van **Willem Engelgeer** (zie VIIa). Tr. 30-11-1921 **Hendrikje de Vente**, geb. 4-2-1902, dr. van **Gerrit de Vente**, timmerman en **Maartje van Beek** .

Uit dit huwelijk:

1. **Willem**, geb. 8-5-1922, † 18-7-1999.
2. **Maartje**, geb. 7-4-1927.
3. **Frederik** (zie IXa).
4. **Gerrit**, geb. 19-09-1933, † 28-12-2011.
Tr. **Nellie van Agteren** , geb. voor 1940.
5. **Antje**, geb. 19-9-1933, † 18-4-1934, akte 32, begr. 21-4-1934.
6. **Zegerina Johanna**, geb. 2-7-1936.

VIIIb **Jacob Engelgeer**, tabakskerver, mandenmaker, geb. 11-10-1904, † Hierden 20-8-1980, begr. 25-8-1980. Woonden Grote Haverstraat 3, Vulderstraat 23, zn. van **Jakob Engelgeer** (zie VIIb). Tr. (1) Ermelo 10-1-1929 **Johanna Wilhelmina van den Berg**, geb. Ermelo 22-4-1908, † 22-10-1935. Ze kwam 14-1-1929 uit Ermelo, dr. van **Jan van den Berg** en **Geertruida de Bruin**. Tr. (2) 5-1-1938 **Maartje Franken**, landbouwster, geb. Hierden 18-7-1906, † 13-7-1967, begr. 17-7-1967, woonde Tabaksweg 13 Hierden, dr. van **Migchel Franken** en **Annetje Zuurveld** .

Uit het eerste huwelijk:

1. **Hendrika Maria**, geb. 6-4-1929, † 21-5-2010.
Tr. **Frederik Karssen**, geb. 10-3-1927, † 2-2-2009, zn. van **Jan Karssen**, kleermaker en **Jannetje Schipper** .
2. **Levenloos kind**, geb./† 28-6-1930, akte 48, begr. 2-7-1930.
3. **Jan** (zie IXb).
4. **Geertruida**, geb. 5-9-1935.

Uit het tweede huwelijk:

5. **Annetje**, geb. 2-3-1925.
6. **Jacob**, geb. circa 1940, † 1-2-1941, akte 8, begr. 5-2-1941.
7. **Jacob**, vrachtwagenchauffeur , geb. 28-11-1946, † 27-12-2004. Tr. 10-5-1968 **Aaltje Hendrika Hamstra**, geb. 16-4-1949, dr. van **Klaas Hamstra** en **Dreesje Reijers** .

Grebbeberg 1939-1940. Uiterst links, met brood, Jacob Engelgeer, Harderwijk *11-10-1904 - †21-08-198.

Jan van den Berg
met kinderen en kleinkinderen
naast hem dochter Johanna met haar zoonje Jan Engelgeer

Johanna Wilhelmina Engelgeer-van den Berg
-Ermelo 22-4-1908 - Harderwijk †22-10-1935
omstreeks 1933 in de Vuldersstraat te Harderwijk

VIIIc **Jakob Christiaan Engelgeer**, tabakskerver, sigarenmaker, fabrieksarbeider, geb. 22-8-1907, † 14-12-1974, begr. 18-12-1974. Woonden Tuinstraat 30, 22, Rechte Oosterwijk 15, zn. van **Jakob Engelgeer** (zie VIIb). Tr. 17-6-1931 **Woutertje Verhoef**, geb. 12-2-1909, dr. van **Gerrit Verhoef** en **Evertje Verhoeff**.

Uit dit huwelijk:

1. **Hendrika Maria**, geb. 2-8-1933.
2. **Evertje**, geb. 23-10-1934.
3. **Gerritje**, geb. circa 1944, † 17-1-1945, akte 17, begr. 22-1-1945.
4. **Gerrit**, geb. circa 1946, † 14-8-1952, akte 83, overleden bevonden, begr. 18-8-1952.
5. **Levenloos kind**, geb./† 27-8-1952, akte 85, begr. 30-8-1952.

Generatie IX

IXa **Frederik Engelgeer**, geb. 12-6-1931, zn. van **Jacob Engelgeer** (zie VIIIa).

Tr. **H. van Rossem**, geb. voor 1937.

Uit dit huwelijk:

1. **Johanna Arianna Heinie**, geb. 9-3-1957.
Tr. 31-3-1978 **Gerrit van der Velde**, timmerman tot 1972, geb. 6-5-1948, door een ongeluk werd hij invalide, zn. van **Bor van der Velde**, rijksambtenaar bij Zuiderzeewerken en **Alida Roeloffina van Mourik**.

IXb **Jan Engelgeer**, geb. 6-11-1932, † ald. 3-4-2012, zn. van **Jacob Engelgeer** (zie VIIIb).

Tr. **Trijntje Jelsma**, geb. Dokkum, overl. 8-8-2004.

Uit dit huwelijk:

1. **Annie**, geb. voor 1970.
Tr. **Wim te Boveldt**, geb. voor 1970.
2. **Arend**, geb. voor 1975.
3. **Joke**, geb. voor 1980.
4. **Wies**, geb. voor 1985.
5. **Jacob**, geb. voor 1985.
Tr. **Henriette Courtz**, geb. voor 1980.
6. **Sandra**, geb. voor 1990.
Tr. **Ronnie Geurtsen**, geb. voor 1990.

Op de zeventiende Dag van de Kerkgeschiedenis op zaterdag 12 november 2005 in Arnhem hield Dr. J. van Sluis een lezing theologiebeoefening in Harderwijk. Hieronder volgt de tekst van zijn referaat. De heer Van Sluis heeft op onze jaarvergadering in 2010 ook een lezing gehouden over dit onderwerp.

Universiteiten en illustre scholen

De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden vormde een federatieve staat. De Staten-Generaal kenden slechts een beperkte bevoegdheid, voornamelijk op de beleidsterreinen van buitenlandse zaken en defensie. Het beleid voor de dagelijkse gang van zaken werd per gewest bepaald, door de Provinciale Staten. De provincies waren autonoom in tal van zaken die naar onze moderne beleving centraal vanuit 'Den Haag' bepaald worden. De moderne centralistisch bestuurde staatsvorm kwam pas met de Bataafse Revolutie en met het Koninkrijk.

Tot de zaken die decentraal geregeld werden, op het niveau van de Provinciale Staten, behoorde ook het hoger onderwijs. Een aantal provincies in de Republiek kwam al snel na de zelf uitgeroepen vrijheid van het Habsburgse gezag met een eigen universiteit: Leiden voor Holland in 1575, Franeker voor Friesland in 1585 en Groningen voor de eigen provincie in 1614. In Utrecht duurde het langer,

tot 1636, en Gelderland was met Harderwijk in 1648 hekkensluiter. Resteren van de 'zeven provinciën' nog Zeeland en Overijssel: de eerste had al dadelijk met Holland voor Leiden gekozen, terwijl Overijssel met een Illustre School te Deventer zich met een bescheiden instelling tevreden stelde. Als reden voor een dergelijke stichting werd vaak, vroom en verheven, genoemd de noodzaak om gereformeerde predikanten op te leiden nu de Roomse afgoderij was afgezworen. In Franeker herinnert een gevelsteen nog altijd hieraan: *Pro Christo et Ecclesiae*. Maar er zal ook stilzwijgend een puur bestuurlijke noodzaak gegolden hebben, want de jonge staatsvorm had een grote behoefte aan betrouwbaar kader, zodat een juridische faculteit zeker evenzeer gewenst werd als een theologische. En dan gold er nog een andere reden om tot stichting van een universiteit over te gaan: door zich een gelijk stichtingsrecht toe te eigenen toonden de Provinciale Staten aan de buitenwereld hun autonomie.

Met andere woorden, een universiteit was een status-symbool. Vijf universiteiten op zo'n klein gebied, ook al was dat gebied in zeven autonome provincies verdeeld, was zeer opmerkelijk.

Later, in de Franse tijd, zou de overheid dit beamen door te kiezen voor slechts twee universiteiten, Leiden en Groningen, waartussen Utrecht zich na een intensieve lobby nog wist te wringen. Maar voor Franeker en Harderwijk was toen geen plaats meer: in de nieuwe centraal bestuurde staat was geen plaats meer voor provinciale sentimenten.

In de Duitse landen was de situatie vergelijkbaar met die in de Verenigde Nederlanden. Duitsland was indertijd opgedeeld in vele vorstendommen en stadsstaatjes. Ook hier eigenden vele overheden zich het recht toe om een vorm van hoger onderwijs in te richten, in stadjes als Steinfurt, Lingen, Hamm, Rinteln, Duisburg, Zerbst, Herborn, Celle, Marburg (om ons tot de noordelijke en westelijke regio te beperken). Veel van deze instellingen zouden bij het samenklonteren richting Duitse eenheid verdwijnen. Want veel van deze instellingen waren te kleinschalig en met een te gering achterland om echt levensvatbaar te zijn.

Een instelling voor hoger onderwijs oprichten betekende nog geen garantie voor de toekomst. Dat besef wordt voor ons nog duidelijker wanneer we tevens kijken naar de illustre scholen in ons land. Ze waren iets bescheidener van opzet dan een universiteit: wel academische lessen, vaak beperkt tot het niveau van wat wij een propedeuse of bachelor zouden noemen, maar geen promotierecht. De illustre scholen van Deventer en van Amsterdam zijn de bekendste geworden, omdat zij gedurende een lange periode in een goede vorm hebben kunnen functioneren. Maar de illustre scholen in Middelburg, Dordrecht, Rotterdam, 's-Hertogenbosch en Breda kenden slechts een korte periode van bloei en leidden een kwijnend bestaan. Ze waren met enige willekeur opgericht door de stedelijke magistraten, met eigen opportune redenen, en ze waren op termijn overgeleverd aan die zelfde willekeur in de vorm van een krap budget.

Want een dergelijke illustre school diende vaak om een verdienstelijk geleerde, meestal een plaatselijke predikant, aan de stad te blijven binden, met een kleine traktementsverhoging en met het recht om publieke of private lessen te geven. De titel van professor gaf dan enig aanzien naar buiten toe, maar was in feite een lege titel omdat het promotierecht toch ontbrak. En wanneer de faam van de geleerde niet verder reikte dan de stadsmuren was de uitstraling van de school navenant. Als de illustre school vooral een stedelijke aangelegenheid was, dan was de kans op bloei of overleving gering. In Deventer stonden de Provinciale Staten van Overijssel achter de school en de stad Amsterdam had voldoende aanzien om zelfstandig haar school te dragen, maar overal elders was het draagvlak onvoldoende.

Harderwijk

In Harderwijk was de Illustre School in 1599 opgericht door het Veluws(ch) kwartier. Zij kon in 1648 tot een universiteit worden verheven, omdat in het jaar daarvoor de twee andere kwartieren met een dergelijk initiatief hadden ingestemd en er zo een meerderheid zich aftekende binnen de Gelderse Landdag. Binnen het kwartier van Nijmegen verzette de stad Nijmegen zich tegen dit besluit en kwam in 1655 met een eigen universiteit.

Dit hele gebeuren tekent hoezeer dergelijke stichtingen gedragen werden door politieke factoren. En de politieke nood situatie van het 'rampjaar' 1672 betekende de sluiting van de Nijmeegse universiteit en had ook bijna het einde voor de Harderwijkse academie tot gevolg.

De verheffing tot universiteit betekende voor 'Harderwijk' nog geen zekerheid. Het rampjaar had als gevolg dat men in de laatste decennia van de zeventiende eeuw gedwongen was tot een langzame herstart. Jaren lang ontvingen de hoogleraren geen traktement. Het kwartier van de Veluwe begon pas in 1692 met een regelmatige betaling. De beide andere kwartieren hervatten nog later hun bijdrage en pas in 1717 bereikte de subsidie weer de in 1648 afgesproken hoogte van 8000 gulden jaarlijks (dus zonder 'inflatiecorrectie'). Pas vanaf dat moment kon de Gelderse universiteit een stabiele fase binnentreden en de achttiende eeuw geldt dan ook als haar periode van bloei. Die bloei was echter bijzonder relatief, want financieel kon Harderwijk zich met geen van de andere Nederlandse universiteiten meten. Het aantal hoogleraren was beperkt, hun traktementen waren bescheiden te noemen en voor studiefaciliteiten (zoals wetenschappelijke instrumenten of een botanische tuin) waren er nauwelijks middelen.

Gerenommeerde hoogleraren van elders kon men niet aantrekken; men was vaak gedwongen eigen talent te benoemen. Was zo 'n benoeming op krediet inderdaad een succes, dan werd de betreffende hoogleraar door Leiden of Utrecht weggekaapt. Achteraf kan men zeggen dat het vooral de eigen wilskracht was, en dan vooral de inzet van enkele hoogleraren, die maakten dat de universiteit toch tot bloei kwam. De verantwoordelijke politici in Gelderland hebben dus gemaakt dat de universiteit van Harderwijk tot een bescheiden rol veroordeeld was, zowel nationaal en internationaal. Zich presenteren als onafhankelijk geweest en zich bijgevolg het recht toe-eigenen om een universiteit op te richten en te onderhouden kon met bescheiden middelen, zo gold in Gelderland, en de beperkte financiële middelen maakten een verdergaande ambitie onmogelijk. En dan zijn er nog enkele andere factoren die maakten dat de reikwijdte van Harderwijk beperkt bleef. Deze universiteit was een laatkomer binnen de Republiek en moest zich haar plaats op de markt van hoger onderwijs bevechten. Daarbij was haar geografische positie ook verre van gunstig. Vanuit de provincie gezien lag Harderwijk erg perifeer en ook naar toenmalige begrippen gemeten was Utrecht nabij:

veel meer stadsplezier en met een zwaarder opgetuigde universiteit. Dit alles maakte dat de universiteit van Harderwijk uiteindelijk als studie-universiteit nauwelijks de status van een illustre school ontgrooide. Een illustre school diende mede om de jonge studenten tijdens hun eerste studiejaren nog in de nabijheid van de ouders te houden voordat ze werkelijk in een grote stad werden losgelaten. We zien deze tendens terug in de Harderwijkse studentenpopulatie: de studenten waren vooral afkomstig uit de eigen provincie en uit de aangrenzende Duitse gebieden. Meer bekendheid dan als studie-universiteit verkreeg Harderwijk als promotie-universiteit. Indien een studie afgesloten werd met het behalen van een officiële academische graad was het doorgaans een gebruik om dat niet te doen aan de universiteit waar men gestudeerd had, maar om dit te koppelen aan een studiereis of *grand tour* die deze levensfase moest afsluiten. Hierin werd Harderwijk populair. Hierin ontsteg deze universiteit haar regionale betekenis en verkreeg ze de ware status van een universiteit. Vermoedelijk kon een bovenproportioneel marktaandeel verkregen worden omdat men in Harderwijk de kosten van een dergelijke plechtige gebeurtenis wist te drukken.

Frijhoff heeft aannemelijk gemaakt dat hiertoe een extra impuls ontstond doordat Frankrijk als einddoel van een *grand tour* wegviel, vanwege de afschrikwekkende vervolgingen waaraan de minderheid van gereformeerde hugenoten werd blootgesteld, met de herroeping van het Edict van Nantes in 1685 als tragische finale. Men hoeft niet schamper te doen over een bijzondere status van Harderwijk als promotie-universiteit, want het was nu eenmaal inherent aan het toenmalige onderwijsstelsel, maar het contrast met Harderwijk als studie-universiteit is wel erg groot.

Theologie

Voor de theologie heeft het Gelderse Athene alle kenmerken van een studie-universiteit. Men kon er een volledig studieprogramma volgen, tot en met een promotie tot doctor, maar theologen promoveerden zelden. In de gehele Republiek gold dat de toelating tot het predikambt door de gereformeerde kerk zelf ter hand genomen was, via eigen examens, weliswaar op basis van een academische studie, maar los van academische examens. Formeel waren kerk en universiteit van elkaar gescheiden: de kerk had geen rechtstreeks toezicht op de aanstelling van professoren of op het curriculum. Voor de universiteit was het voordeel van deze relatie dat haar academische vrij-

heid gegarandeerd was, maar het nadeel was dat uiteindelijk de exameneisen voor de belangrijkste beroepsgroep buiten haar om werden geformuleerd. De eigen academische examens waren voor predikanten in spé dus overbodig en bijgevolg zijn theologische promoties zeldzaam. De studenten konden volstaan met een getuigschrift van de hoogleeraren dat zij een aantal jaren gestudeerd hadden, los van een toetsing, en daarmee konden ze zich melden bij de classis om tot de beroepsgroep der predikanten toegang te verkrijgen. Op de markt van een promotie in de theologie behoeft Harderwijk zich dus niet te profileren.

Het is bij mijn weten nooit uitgezocht, maar ikzelf heb sterk de indruk dat de Nederlandse universiteiten juist bij de studenten theologie meer gerekruteerd hebben in hun eigen regio dan dat dit geldt voor de andere faculteiten. Dit hangt samen met een ander prosopografisch vermoeden van mij: de studenten theologie zullen doorgaans van lagere sociale afkomst zijn geweest. Geneeskunde en vooral rechtsgeleerdheid waren meer aansprekend voor de hogere klassen. Zonen uit de elite, adel, patriciaat en andere regenten, kozen zelden voor de theologie en vaak voor een juridische studie, als voorbereiding op een bestuurlijke loopbaan en om niet onbelangrijke familiestatus verder uit te bouwen.

Predikanten behoorden duidelijk tot een lagere, zeg maar middenklasse. Maar aan de andere kant gold wel dat het predikantschap de eerste stap kon zijn in een sociale stijging: na enkele generaties predikanten kon een familie doorstromen naar bestuurlijke functies.

Harderwijk als studie-universiteit gold vooral voor de theologen, die toch al moeilijk promoveerden en bovendien van lagere afkomst waren. Het een versterkte het andere: beperkte financiële middelen maakten dat theologiestudenten minder ambitieus waren in hun academische rondreis, dus ook van verre minder snel naar

Harderwijk kwamen en vooral niet omdat ze toch niet behoeften te promoveren. Betreffende theologie is Harderwijk vooral een universiteit voor de eigen regio. De hoogleraren stamden overigens uit een regio iets ruimer genomen; ik telde dat van de 27 hoogleraren theologie over de periode 1599 tot 1818 er zes geboren zijn in Gelderland, dertien binnen de overige gebieden van de Nederlanden en acht in de Duitse landen. Zes uit Gelderland, ter vergelijking: er waren eveneens zes geboren in Amsterdam en vier in Bremen. Daarmee is ook aangegeven tot hoever ongeveer het gebied reikte waar de heren curatoren hun hoogleraren theologie hebben gezocht.

Het theologisch onderwijs

Met de hoogleraren zijn we aanbeld bij het curriculum, want het waren de persoonlijkheden van de hoogleraren die voor een belangrijk deel het curriculum bepaalden. De eisen en het programma voor het onderwijs werden niet door de overheid bepaald, provinciaal noch nationaal. Bijgevolg kan men uit de lijst van hoogleraren enigszins het beleid van de curatoren aflezen en het profiel van het onderwijs in Harderwijk. Lopen we aldus de lijst van hoogleraren theologie na, dan kunnen we met enige goede wil een drietal perioden tussen 1599 en 1818 onderscheiden.

De eerste periode bestrijkt ongeveer tweederde deel van de zeventiende eeuw. Het onderwijs kreeg een goede start in de zin van de Dordtse orthodoxie met hoogleraren als Thysius, l'Empereur, Van Diest sr., Cloppenburgh, Valckenier en Colonius. Er zijn kleurstellingen, want Cloppenburgh was een geharnast polemicus, terwijl Valckenaer en Flockenius coccejaanse sympathieën hadden. Vanaf 1650, dus nadat de illustre school tot academie verheven was, waren er twee hoogleraren. Deze eerste periode wordt afgesloten met de chaos die de invasie van de Fransen teweeg bracht.

De tweede periode, met dus een aarzelend begin, loopt tot ongeveer 1760 en wordt gekenmerkt doordat de meeste hoogleraren volbloed coccejanen waren. De ligging van Harderwijk schoof dus wat naar links op. Ter vergelijking, Utrecht wist haar orthodoxe hoofdstroom te handhaven, in Franeker ging de theologie nog het meest in de richting van het rationalisme en de Verlichting, terwijl Leiden ruim bemeten met vier theologische hoogleraren een breed midden kon innemen.

De derde periode omvat de laatste decennia van de achttiende eeuw tot de opheffing in 1818. In deze periode volgt de theologie in Harderwijk het landelijke beeld, namelijk dat de richtingenstrijd tussen coccejanen en voetianen met hun dogmatische en exegetische uitwassen verflauwt en dat het onderwijs meer praktisch gericht wordt, met meer aandacht ook voor autonome subdisciplines als Oosterse talen - denk aan Scheidius- of de kerkgeschiedenis, bij Muntinghe en Ypey. Wat opvalt in deze periode is dat het toch grote namen uit de vaderlandse theologiegeschiedenis zijn die in deze periode hun academische loopbaan in Harderwijk beginnen: naast de genoemden valt vooral te denken aan Clarisse en Pareau.

Maar desondanks liep helaas wel het aantal studenten theologie terug. Dit laatste is wederom symbolisch voor de Harderwijkse universiteit als geheel in de slotfase: met zeer bescheiden middelen wist men een goede mate van kwaliteit te houden, maar toch keerde het tij.

Harderwijk is nooit groot opgetuigd geweest en ze kon in 1818 dus ook gemakkelijk weer afgetuigd worden. Een verwijt van een bescheiden uitstraling dient men dan ook niet te richten op de hoogleraren in Harderwijk zelf, maar op de broodheren in de Gelderse politiek.

De auteur stelt prijs op reacties op dit artikel: j.van.sluis@rug.nl

Agenda 2012

- 20 juniExcursie naar De Essenburgh in Hierden
- 6 juliPresentatie
‘Hoe de Indische Nederlanders
naar Harderwijk kwamen’
- 11, 18, 25 juli....Hanzedagen
- 25 augustus Visserijdag
- 8 september.....Open Monumentendag
- 19 september.....Lezing De geschiedenis van de geschiedenis
Door Prof. Dr. L.J. Dorsman (Catharinakapel)
- 21 november.....Lezing Dolfinarium door Martin Foppen
(samen met Oudheidkundige Ver. Ermelo)
- 6 december.....Vrijwilligersavond

Nieuwe leden....

De afgelopen periode mochten we de volgende nieuwe leden verwelkomen. Het aantal leden staat daarmee op 700!

Mevrouw M. van de Bunte, De Wittenhagen 9	Harderwijk
Mevrouw L.L. Davelaar, Krommekamp 238	Harderwijk
De heer R.M. Westerhof, Klaproosmeen 66	Harderwijk
De heer A.A. van Ark, Zuiderzeestraatweg 135	Hierden
De heer G. Nijmeijer, Mulertstraat 18	Hasselt
Mevrouw Raaijmakers-v.d.Brink, Sweelinckdreef 11	Harderwijk
De heer D.N.R. Breitenbach, Zeggemeen 112	Harderwijk
De Heer C. Berkvens, Weiburglaan 3	Harderwijk
De heer W. Kooij, De Sypel 19	Harderwijk
Mevrouw Jacobs-Tanghe, Molenweg 9	Hierden
De heer K.J. Maaswinkel Haspel 17-80	Ermelo
Mevrouw M. Vroom. G. van Walenborchstraat 12	Utrecht
De heer J. Timmer, Klimoplaan 10	Ermelo
De heer G.D. van Loo, Horsterweg 173	Ermelo
Mevrouw E.A. Nijboer-Kaestner, Mastmeen 41	Harderwijk
Mevrouw M. Taverne, Rabbistraat 52	Harderwijk

DOORNHOF ANTIQUAIRS V.O.F. sinds 1978
SCHAPENHOEK 7 –12–14 (tegenover De Vischpoort)
HARDERWIJK

In- en verkoop van hoogwaardige kunst en antiek met het accent op de 18de en 19de eeuw. Wij hebben zitting in keuringscommissies van belangrijke beurzen zoals PAN Amsterdam, Art Fair Den Bosch en de Grote kerk in Naarden. Dus, wisselende openingstijden! Het maken van een afspraak wordt aanbevolen.

Lid **VHOK**
www.vhok.nl

0341 421015
pdoorn12@caiway.nl
www.fineartdealers.info/doornhof

Lid **CINO A**
www.cinoa.or

Vervlogen tijden in Veldwijk

Veldwijk, het grote psychiatrische ziekenhuis in onze buurgemeente Ermelo bestaat dit jaar 125 jaar. Ook in de psychiatrische zorgverlening is er sinds die tijd een wereld van verschil ontstaan en het ziekenhuis heeft een rijke historie. Tegenwoordig maakt Veldwijk deel uit van GGZ Centraal, een grote zorgverlener in het midden van het land. Psychiatrische zorgverlening staat onder druk en daarom was er geen geld voor een mooi jubileumboek, zoals dat in 1984 bij het honderdjarige bestaan van de Vereniging van Christelijke verzorging van geestes- en zenuwzieken is verschenen. De Seniorenclub van Veldwijk, 'Veldwijk Centraal' vond dat jammer en

heeft daarom het initiatief genomen om het boekje Vervlogen Tijden uit te brengen. In dit boekje zijn mooie verhalen over Veldwijk en haar medewerkers gebundeld die eerder zijn verschenen in de Combinatie en De Bovenkamer. Vervlogen Tijden is te koop in de boekhandel in Ermelo en Harderwijk.

**Bezoek onze website
www.casaverhuurcuracao.nl
en neem vrijblijvend contact met ons op**

Samenstelling bestuur en voorzitters van werkgroepen

naam	straat	telefoon	functie
W. Goedhart	Braambergerhout 126	06-10015231	voorzitter
J. Mons	Postbus 210 (3840 AE)	06-19232424	secretaris
J.L. de Jong	Hoogstraat 5	06-21541421	lid
B. Kappers	Hogepad 24	42 96 03	penningmeester
T. Bakker	Hazelaarlaan 9	06-23150044	public relations
C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71	lid
M.E. van der Heijden-Staats	Bleek 16	56 35 31	lid
H. van Till	Kielmeen 11	36 39 36	lid
B. Schipper	Landweg 1	06-20194466	huismeester

Vittepraetje

T. Bakker	Hazelaarlaan 9	06-23150044	hoofdredacteur
G. Verwijs-ten Hove	Friesegracht 13	42 06 93	eindredacteur
P. Stellingwerf	Metten Gerritskamp 5	55 23 42	redacteur

Ledenadministratie

B. Kappers	Hogepad 24	42 96 03
------------	------------	----------

Werkgroep Archeologie

Henk Hovenkamp		06-53352537
----------------	--	-------------

Werkgroep Genealogie

R. Uittien-Jacobs	J.P.Heyelaan 58	41 44 31
-------------------	-----------------	----------

Werkgroep Kroniek van Harderwijk

T. Bakker	Hazelaarlaan 9	06-23150044
-----------	----------------	-------------

Werkgroep Open Monumentendag

C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
-----------------------	-------------------	----------

Werkgroep Geveldocumentatie

R.K.S. Beute	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
--------------	---------------------	----------

Hoofdverspreider

P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	41 73 35
----------------------	--------------------	----------

Verspreiders

wijknaam	naam	adres	telefoon
1 = Stadsweiden 1	B. Karssen	Gruttomeen 39	42 10 73
2 = Slingerbos	C. Deitmars	Stationslaan 117-19	41 51 55
3 = Wittenhagen/Veldkamp	C.G. de Vries	Rooseveltlaan 24	42 67 32
4 = De Stad	E. Beute-Oskam	Smeepoortenbrink 17	41 62 63
5 = Stadsdennen	K. Chr. Uittien	J.P. Heijelaan 58	41 44 31
6 = Stationslaan	H. Skora	Churchillaan 23	41 53 97
7 = Zeebuurt	L. Postma	Hendric Stevinstraat 8	41 51 78
8 = Hierden	H. Messerschmidt	Zuiderzeestraatweg 61	45 21 83
9 = Ermelo	T. Goossens	De Acht Schepel 13	55 42 76
10 = Frankrijk	B.A.M.M.v.d.Voordt	Kuulekamp 6	41 96 15
11 = Drielanden	N.C.R. de Jong	Beethovenreedf 13	42 13 42
12 = Ceintuurbaan	P. J. van Wageningen	Mecklenburglaan 84	41 73 35
13 = Stadsweiden 2	C.Th. van der Heijden	Bunschotenmeen 21	42 09 71
14 = Binnenstad	A. Jansen	Luttekepoortstraat 186	42 50 10
15 = Friesegracht	M. van Broekhoven	Plantage 68	41 51 73

Voor actuele informatie bezoekt u ook onze website

www.herderewich.nl

Een boeiend adres

Midden Nederland
MAKELAARS

UNIVÉ
VERZEKERINGEN

Telefoon (0341) 41 15 41 Telefoon (0341) 41 15 41
Verkeersweg 77, 3842 LE Harderwijk